

Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
кафедра культурології

**Наукове дослідження з культурології:
поради та рекомендації**

**Методичний посібник
для здобувачів вищої освіти
спеціальності 034 Культурологія**

укладач О. В. Лук'яненко

Полтава-2022

УДК 17.023.36:378.091.27(072.8)

Н11

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка
(протокол №5 від 28 листопада 2022 р.)

Рецензенти

Марина ПОГРЕБНЯК – докторка мистецтвознавства, професорка кафедри мистецтвознавства та позашкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Ірина ДЕНИСОВЕЦЬ – кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка».

Науковий редактор

Віта ДМИТРЕНКО – кандидатка історичних наук, доцентка кафедри культурології Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Н11

Наукове дослідження з культурології: поради та рекомендації. Методичний посібник для здобувачів вищої освіти спеціальності 034 Культурологія / укладач О. В. Лук'яненко. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. 116 с.

Видання вміщує загальні методичні рекомендації до виконання науково-дослідних робіт, вимоги до їх змісту та оформлення, а також критерії оцінювання. Призначено для використання під час виконання кваліфікаційних досліджень та наукових праць студентами спеціальності 034 Культурологія.

Робота виконана у межах науково-дослідної теми кафедри культурології Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка «Полілог глобального та регіонального у формуванні соціокультурної ідентичності особистості» (номер державної реєстрації 0120U103840);

УДК 17.023.36:378.091.27(072.8)

© О. В. Лук'яненко, 2022

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ.....	4
КУРСОВА РОБОТА	6
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА	8
ЕТАПИ ВИКОНАННЯ РОБОТИ.....	10
ВИЗНАЧЕННЯ Й ЗАТВЕРДЖЕННЯ ТЕМАТИКИ НАУКОВИХ РОБІТ .	11
НАУКОВЕ КЕРІВНИЦТВО.....	13
ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ ТА ОФОРМЛЕННЯ РОБОТИ	21
СТРУКТУРА КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	21
ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ РОБОТИ.....	38
ПЕРЕВІРКА РОБОТИ.....	52
ЗАХИСТ І ОЦІНКА РОБОТИ.....	57
ДОДАТКИ.....	64

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ

Пропонована читачеві праця містить загальні методичні рекомендації до виконання кваліфікаційних досліджень та наукових праць студентами спеціальності 034 Культурологія, окреслює вимоги до їхнього змісту та оформлення, а також визначає критерії їхнього оцінювання. Ці рекомендації ґрунтуються на чинних нормативно-правових актах Міністерства освіти і науки України та локальних нормативних документах Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка:

- законі України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. №1556-VII¹;
- наказі МОН України № 686 «Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків видів навчальної, методичної, інноваційної, наукової, організаційної роботи та іншої педагогічної діяльності педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти» від 16.06.2021 р.²;
- наказі МОН №943 «Про запровадження у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи» від 16.10.2009³;
- листі МОН України «Про Методичні рекомендації щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів у вищих навчальних закладах» від 26.02.2010 р. № 1/9-119⁴;

¹ Закон України №1556-VII «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

² Наказ МОН України № 686 «Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків видів навчальної, методичної, інноваційної, наукової, організаційної роботи та іншої педагогічної діяльності педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти» від 16.06.2021 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1092-21#Text>

³ Наказі МОН №943 «Про запровадження у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи» від 16.10.2009.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0943290-09/sp:max50:nav7:font2#Text>

⁴ Лист МОН України «Про Методичні рекомендації щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів у вищих навчальних закладах» від 26.02.2010 р. №1/9-119.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v_119290-10/sp:max50:nav7:font2#Text

- Методичних рекомендаціях щодо організації, виконання та захисту кваліфікаційних (бакалаврських, магістерських) роботи у Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка⁵;
- Методичних рекомендаціях щодо організації, виконання та захисту курсової роботи у Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка⁶;
- Кодексі академічної доброчесності Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка⁷;
- Положенні про організацію освітнього процесу у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка⁸;
- Положенні про запобігання та виявлення академічного плагіату у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка⁹.

⁵ Методичних рекомендаціях щодо організації, виконання та захисту кваліфікаційних (бакалаврських, магістерських) роботи у Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

URL: <http://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/14.03.21-kvalifikacijni-roboti.pdf>

⁶ Методичних рекомендаціях щодо організації виконання та захисту курсової роботи у Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

URL: <http://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/14.03.21-kursovi-roboti.pdf>

⁷ Кодекс академічної доброчесності Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

URL: <http://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/10/kodeks-ad-sajt.pdf>

⁸ Положення про організацію освітнього процесу у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка URL: http://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/03/pologenuya_pro_osvitnii_proces_pnpu.pdf

⁹ Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка.

URL: <http://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/plagiat.pdf>

КУРСОВА РОБОТА

Курсова робота є обов'язковою складовою Вашої самостійної навчально-дослідницької роботи як здобувача вищої освіти, важливим елементом фахової підготовки як бакалавра-культуролога. Це самостійне навчально-наукове дослідження певної проблеми, що виконується з однієї або кількох навчальних дисциплін одного спрямування під керівництвом викладача на основі набутих студентом знань та умінь.

Курсова робота спрямована на виявлення Вашої здатності:

- до самостійного осмислення проблеми, творчого, критичного її дослідження;
- до аналізу й систематизації наукових джерел;
- до застосування отриманих знань для вирішення практичних завдань за фахом, що складає критеріальну основу оцінки рівня виконаної курсової роботи.

Підготовка, написання та захист курсової роботи засвідчує реалізацію Вами програмних результатів навчання¹⁰. Зокрема:

- здійснювати аналіз та синтез на основі логічних аргументів та перевірених фактів на базовому рівні;
- формувати культуру мислення, вміння аналізувати інформацію, вибирати в ній головне, суттєве, визначальне;
- описувати світові тенденції розвитку культури, а також пов'язане з ними розуміння взаємовідносин між соціокультурними напрямками;
- використовувати знання про сучасні інформаційні технології в професійній діяльності;
- встановлювати найбільш важливі факти, процеси та явища в предметній області;
- аналізувати художні стилі та шедеври світової/української культури;
- ілюструвати прикладами предметну область.

¹⁰ *Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня галузі знань 03 – гуманітарні науки, спеціальності 034 – культурологія.*

URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-](https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/034-Kulturolohiya-bakalavr.28.07-1.pdf)

[osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/034-Kulturolohiya-bakalavr.28.07-1.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/034-Kulturolohiya-bakalavr.28.07-1.pdf)

Види курсових робіт:

1) реферативного характеру, коли студент використовує значний обсяг літературних джерел і критично осмислює результати наукових досліджень попередників (наукові факти, теорії, гіпотези, ідеї, методи, систему понять тощо) у відносно вузькій галузі географії, поглиблюючи знання, набуті під час вивчення теоретичних курсів;

2) дослідницького характеру, коли студент при виконанні курсової роботи проводить власні дослідження, самостійно застосовуючи набуті знання в нових умовах (при проведенні спостережень у природі; при обробці первинних джерел інформації – статистичних довідників, архівних і фондових джерел тощо).

Курсові роботи дослідницького виду вище оцінюються кафедрою культурології під час їхнього захисту здобувачами вищої освіти. Курсові роботи реферативного характеру теж необхідні для ілюстрації вивчення студентом обізнаності з літературою певної наукової проблеми. Текст такої курсової роботи цілком логічно може стати частиною першого розділу майбутнього кваліфікаційного (бакалаврського) дослідження¹¹.

¹¹ Методичні рекомендації до виконання курсових та кваліфікаційних робіт для студентів спеціальності 103 Науки про Землю / уклад. С.М. Шевчук, В.В. Єрмаков, С.П. Сарнавський, О.В. Киналь Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2020. С.5.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Відповідно до діючих у ПНПУ імені В. Г. Короленка документів, **кваліфікаційна робота** – одна з форм представлення результатів дослідження здобувача вищої освіти, що засвідчує рівень його компетентності. Кваліфікаційна робота є творчим, самостійним видом навчально-наукової роботи, котру виконують під керівництвом наукового керівника на завершальному етапі здобуття першого рівня вищої освіти (бакалавр) або другого рівня вищої освіти (магістр).

Бакалаврська кваліфікаційна робота не повинна мати характер реферату, а являє собою самостійне навчально-наукове дослідження.

Бакалаврська кваліфікаційна робота (далі – БКР) виконується у разі, якщо вона є обов'язковою складовою освітньої програми та передбачена навчальним планом. Виконання БКР передбачає інтеграцію отриманих Вами теоретичних знань, умінь і навичок, демонстрацію здатності їхнього використання у професійній діяльності та засвідчує належний рівень оволодіння загальними та спеціальними компетентностями, визначеними освітньою програмою.

Магістерська кваліфікаційна робота (МКР) – це самостійна науково-дослідницька праця, яку виконують із метою встановлення відповідності рівня освітньої та наукової підготовки здобувача другого рівня вищої освіти. Виконання МКР є обов'язковим для всіх здобувачів, які навчаються за освітніми програмами підготовки магістра. Магістерська кваліфікаційна робота зорієнтована на формування загальних і спеціальних компетентностей, передбачених освітньою програмою підготовки магістра, зокрема, здатності самостійно здійснювати науковий пошук і розв'язувати конкретні науково-теоретичні й практичні завдання професійного характеру.

Відповідно до діючого Стандарту, Ваша атестація буде здійснюватися у формі кваліфікаційного екзамену та публічного захисту кваліфікаційної роботи. Сама ж кваліфікаційна робота з культурології передбачатиме розв'язання складної спеціалізованої задачі або практичні проблеми культурології, що характеризуватися комплексністю та невизначеністю умов. Кваліфікаційна робота не повинна містити академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Кваліфікаційна робота має бути розміщена на сайті вищого навчального закладу, або його структурного підрозділу, або репозитарії закладу вищої освіти¹².

¹² *Стандарт вищої освіти України другого (магістерського) рівня галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 034 Культурологія.* URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/06/17/034%20Kulturolohiya%20mahistr.pdf>

ЕТАПИ ВИКОНАННЯ РОБОТИ

- вибір теми дослідження;
- підбір джерел та їх опрацювання;
- визначення методології дослідження (об'єкта, предмета дослідження, мети і завдань, гіпотези (за потребою) та методів дослідження);
- складання плану роботи, узгодження його з керівником;
- написання тексту роботи згідно з її структурою;
- формування висновків / рекомендацій;
- подання чорнового варіанту роботи науковому керівникові;
- усунення зауважень, доопрацювання роботи;
- попередній захист роботи на кафедрі;
- отримання відгуку наукового керівника та рецензію на роботу;
- остаточне оформлення тексту роботи;
- захист роботи

Для самоконтролю можна вести чек-ліст виконання (див. Додаток О)

ВИЗНАЧЕННЯ Й ЗАТВЕРДЖЕННЯ ТЕМАТИКИ НАУКОВИХ РОБІТ

Кваліфікаційне дослідження виконують із певної або декількох навчальних дисциплін одного спрямування під керівництвом викладача.

Скажімо, курсові дослідження студентів бакалавратури у 2022-2023 навчальному році можуть бути виконані у межах предметного поля історії вступу до культурології, світової культури, основ мистецького аналізу та експертної оцінки культурних об'єктів, історії світового мистецтва, історії української культури, історії українського мистецтва, основ художньої культури, інформаційних технологій у професійній діяльності теорії культури, культурних та креативних індустрій, музеєзнавства, пам'яткознавства, теорії та методики соціокультурної діяльності, повсякденної культури України, інформаційних технологій у професійній діяльності.

Відповідно до діючого положення, тематику робіт оновлюють та затверджують на засіданні кафедри культурології на початку навчального року.

Для цього враховують освітні та наукові тенденції, зміни, що внесені в стандарти освіти, освітньо-професійні програми підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 034 Культурологія, а також побажання стейкхолдерів.

Тема Вашої роботи повинна бути актуальною, вказувати на наявність невирішених чи недостатньо обґрунтованих проблем у наукових джерелах, законодавстві, практичній діяльності, відповідати сучасному стану її наукової розробки. Виконання курсової роботи дає можливість Вам реалізувати себе в самостійному науковому пошукові, уточнити свої наукові інтереси.

Ви має право обрати тему роботи з числа визначених кафедрою або ж запропонувати на розгляд кафедри власну тему з обґрунтуванням перспективності її розробки. Кінцеве рішення щодо визначення теми залишається за науковим керівником.

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З КУЛЬТУРОЛОГІЇ: ПОРАДИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Олександр Лук'яненко

Тема дослідження обирається з урахуванням кола проблем, у дослідженні яких зацікавлені як Ви, так і Ваш науковий керівник; все залежить від актуальності наукової проблеми та наявності й доступності джерел інформації. Бажано враховувати наукові теми, що діють на кафедрі. Так, на кафедрі культурології діяли наступні теми:

А також орієнтуватися у регіональних вимірах проблематики, щоб вибір теми роботи дослідницького характеру був пов'язаний з Вашою місцевістю (селом, містом, областю і їхнім найближчим оточенням).

Тему роботи не можна повторювати в межах потоку певної спеціальності (освітньої програми). Вона має бути лаконічною, без скорочень, відповідати спеціальності / освітній програмі, відображати мету і предмет дослідження.

У темі не бажано використовувати ускладнену термінологію псевдонаукового характеру, уникати назв, що починаються зі слів «Дослідження питання...», «Дослідження деяких шляхів...», «Деякі питання...», «Матеріали до вивчення...», «До питання...» тощо, в яких не відбито достатньою мірою суть наукової проблеми або завдання.

На підставі рішення засідання кафедри культурології тему роботи може бути змінено (уточнено), *але не пізніше, ніж за 2 місяці до встановленого терміну подачі робіт на кафедру для захисту*. Підставою для розгляду змін (уточнень) теми курсової роботи є: заява здобувача вищої освіти з обґрунтуванням доцільності зміни (уточнення), письмова згода наукового керівника, відповідна службова записка завідувача кафедри, з проханням внесення відповідних змін до наказу ректора.

Роботу виконують українською мовою протягом семестру відповідно до навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти. Кінцевим етапом виконання роботи є її захист.

НАУКОВЕ КЕРІВНИЦТВО

Ви маєте право самостійно обрати наукового керівника курсової роботи з числа професорсько-викладацького складу кафедри. Викладач може відмовити у здійсненні наукового керівництва у разі, якщо:

1) кількість студентів, роботами яких він керує, перевищує заплановане йому навантаження на цей вид навчальної роботи;

2) студент звернувся пізніше встановленого кафедрою терміну обрання теми курсового дослідження і наукового керівника. У такому випадку тему курсового дослідження і його наукового керівника визначає завідувач кафедри.

Затверджена кафедрою тематика курсових робіт оформлюється протоколом засідання кафедри культурології та оприлюднюється. Забороняється виконання однієї теми (повторення) декількома студентами; всі студенти одного курсу повинні виконувати різні курсові роботи.

Курсова робота, тема якої не відповідає затвердженій, до рецензування й захисту не допускається.

Науковий керівник здійснює консультування студента у процесі виконання ним курсового дослідження у межах запланованого навантаження.

Ваш науковий керівник допомагатиме обрати найперспективніший і найактуальніший напрям дослідження та остаточно визначитися з темою роботи. Він ознайомить із вимогами щодо виконання та захисту роботи; порекомендує основні джерела за темою роботи; буде відстежувати перебіг виконання роботи, контролювати її своєчасне подання до захисту на засіданні екзаменаційної комісії; він допомагає підготувати доповідь до захисту; надасть відгук на кваліфікаційну роботу. Він може бути присутнім та виступати на засіданні ЕК із захисту кваліфікаційних (бакалаврських / магістерських) робіт.

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З КУЛЬТУРОЛОГІЇ: ПОРАДИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Олександр Лук'яненко

Під час виконання курсової роботи Ви маєте право отримувати консультації наукового керівника щодо виконання та оформлення роботи; користуватися матеріально-технічною базою кафедри культурології, комп'ютерною технікою, необхідним наочним приладдям тощо для проведення наукових досліджень за темою курсової роботи; отримувати в тимчасове користування наукову, навчальну, довідкову, методичну літературу на абонементі, в читальних залах, кафедральних бібліотеках, користуватися бібліотечно-інформаційними послугами. Ви можете самостійно обирати варіанти розв'язання завдань курсової роботи.

Як здобувач вищої освіти, Ви зобов'язані своєчасно обрати тему курсової роботи та наукового керівника (**впродовж 30 днів від початку семестру, в якому виконується курсова робота**). Ви повинні дотримуватися термінів виконання курсової роботи: регулярно, не менше одного разу на два тижні, інформувати наукового керівника про стан виконання курсової роботи відповідно та надавати на його вимогу необхідні матеріали для перевірки.

Це зобов'язує Вас дотримуватися вимог академічної доброчесності, зокрема недопущення плагіату, фальсифікації результатів; відповідати за правильність прийнятих рішень, обґрунтувань, розрахунків, якість оформлення роботи, її відповідність методичним рекомендаціям щодо виконання курсових робіт Університету та кафедри культурології. Ви маєте у встановлений термін подати науковому керівнику роботу для перевірки, а після усунення недоліків повернути її для отримання відгуку.

Слід особисто подати кінцевий варіант курсової роботи на кафедру не пізніше, ніж **за два тижні до захисту** і своєчасно прибути на захист курсової роботи або попередити завідувача кафедри про неможливість присутності на захисті із зазначенням причин цього та наступним наданням документів, які засвідчують поважність причин. У разі відсутності таких документів комісією із захисту курсових робіт може бути прийнято рішення про Ваше оцінювання як такого, що не з'явився на захист курсової роботи без поважних причин. Якщо Ви не мали змоги заздалегідь попередити про неможливість своєї присутності на захисті, але в період сесії надали необхідні виправдані документи, деканат факультету може перенести Вам дату захисту роботи.

ПІДБІР ДЖЕРЕЛ

Після визначення теми дослідження необхідно розпочати пошук, аналіз і систематизацію джерел, перегляд бібліотечних каталогів. Слід ознайомитись із фаховими часописами, науково-методичними періодичними виданнями, в яких можуть бути опубліковані необхідні матеріали.

Види писемних джерел

Спираючись на класифікацію О. Семиног підстилів наукового стилю та їхніх жанрових різновидів, пропонуємо найперше усвідомити різницю між різними писемними джерелами:

- 1) власне наукові (статті, дисертації, монографії, наукові доповіді),
- 2) науково-популярні (нариси, книги, лекції),
- 3) науково-навчальні (підручники, навчальні посібники, програми, збірники вправ, лекції, конспекти),
- 4) науково-інформативні (реферати, анотації, рецензії, відгуки, огляди, резюме),
- 5) науково-довідкові (словники, енциклопедії, довідники, каталоги),
- 6) науково-технічні (інструкції, патенти, авторські свідоцтва, доповідні записки, службові листи, промислова реклама),
- 7) науково-ділові (наукові звіти, довідки про впровадження результатів досліджень, угоди про наукову співпрацю),
- 8) науково-публіцистичні (науково-публіцистична стаття, хроніка, науковий огляд, наукове інтерв'ю, репортаж),
- 9) науково-фантастичні (фантастичні оповідання, повісті, романи)¹³.

¹³ Шліхта Н., Шліхта І. *Основи академічного письма: Методичні рекомендації та програма курсу*. Київ, 2016. С.53.

Опрацювання джерельної бази

Послідовність опрацювання джерельної бази:

1. На комп'ютері потрібно створити кілька файлів-папок відповідно до назв запланованих розділів чи підрозділів.
2. У ці папки накопичувати цифрові копії відібраних наукових праць, при цьому необхідно на початку кожного файлу (безпосередньо в ньому) записувати точні вихідні відомості праці (прізвище автора, повну назву статті / книги, рік видання та видавництво, загальну кількість сторінок), щоб у подальшому не втратити вихідні дані джерела.
3. Якщо потрібна література була відсканована в паперовому варіанті, то такий бібліографічний опис потрібно зробити на першому аркуші.
4. Виписувати цитати варто одразу в текстовий файл (бажано зберігати у форматі .rtf), при цьому зазначаючи в дужках бібліографічні відомості про джерело.

Для полегшення укладання бібліографії використовують бібліографічні менеджери (вони спростять збирання, зберігання, організації, форматування інформації): EndNote, Bibus, JabRef, Papers, Paperpile, ReadCube, Referencer, Zotero, Mendeley.

Кожна цитата, приклад, цифровий матеріал мають супроводжуватися точним описом джерела з позначенням сторінок, на яких опубліковано цей матеріал.

Виявити і опрацювати наукову інформацію допоможуть:

- систематичні каталоги бібліотек, в яких назви творів розташовані за галузями знань;
- абеткові каталоги, в яких картотека праць розташована в алфавітному порядку прізвищ авторів, а у випадку колективних праць — назв публікацій;
- предметні каталоги, що містять назви творів із конкретних проблем і питань;
- бібліографічні та довідкові видання (реферативні журнали, покажчики з окремих тем і розділів);

- виноски і посилання в монографіях, підручниках, енциклопедіях, словниках тощо;
- покажчики статей, опублікованих протягом року у фахових та інших періодичних виданнях;
- Інтернет-ресурси, матеріали Вікіпедії тощо¹⁴

Діють міжнародні онлайн-ресурси (безкоштовні та передплачені): WorldCat, DOAJ (Directory of Open Access Journals), JSTOR, Project Muse та інші. Ви можете проводити пошук в Google, Google Scholar, Google Books. Схожі функції для вас може виконати пошук у наукометричних базах даних Scopus, Web of Science¹⁵.

Робота з джерелами

Робота з джерелами може включати різні кроки та створення різноманітних наукових продуктів.

Анотування – фіксація назви тексту і його авторів на бібліографічних картках і складання анотацій. Анотація – це короткий виклад основного змісту роботи. Обсяг анотації не перевищує однієї сторінки, у якій виділяють найбільш великі розділи роботи із зазначенням суті змісту¹⁶.

Довідкова анотація уточнює заголовок і повідомляє відомості про автора, зміст, жанр та інші особливості документа, що відсутні в бібліографічному описі.

Рекомендаційна анотація покликана активно пропагувати, зацікавлювати, переконувати в доцільності прочитання документа, тому в рекомендаційних анотаціях є дидактична спрямованість, педагогічні рекомендації, методичні поради тощо, за обсягом вони ширші, ніж довідкові.

¹⁴ *Основи наукових досліджень: навч. посіб.* / за заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль, 2014. С.113.

¹⁵ Шліхта Н., Шліхта І. *Основи академічного письма: Методичні рекомендації та програма курсу.* Київ, 2016. С.35.

¹⁶ *Основи наукових досліджень: навч. посіб.* / за заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль, 2014. С.124.

Описові анотації, узагальнено характеризуючи зміст первинного документа і подаючи перелік основних тем, що в ньому відображені, відповідають на питання: про що повідомляється у документі?

Реферативні анотації не тільки подають перелік основних тем, а й розкривають їх зміст. Вони відповідають на два питання: про що повідомляється в основному документі? Що саме з цього приводу повідомляється?

Тези – кілька рядків тексту, що відображають зміст, від сторінки до розділів тексту, викладаються мовою автора з метою створення модель змісту тексту для подальшого осмислення.

Конспектування – акцентування увагу на короткому, але точному відображенні текст з обов'язковою докладною фіксацією найсуттєвіших думок автора із зазначенням сторінок у тексті-оригіналі. Конспект концентрує лише думки авторів роботи, що конспектується, а не тих, хто пише конспект.

Реферат – відображає зміст текстів (конспект) та містить думки й оцінки автора реферату з тих або інших положень тексту, його точка зору щодо розглянутих питань у тексті, а також оцінки переваг і недоліків, значення тексту для науки і практики. Реферування має на меті скоротити фізичний обсяг первинного документа за збереження його основного смислового змісту, використовується у науковій, видавничій, інформаційній та бібліографічній діяльності.

Інформативний реферат найповніше розкриває зміст документа, містить основні фактичні та теоретичні відомості. У такому рефераті має бути: зазначено предмет дослідження й мету роботи; наведено основні результати; викладено дані про метод й умови дослідження; відбито пропозиції автора щодо застосування результатів тощо.

Розширений або зведений (багатоджерельний, оглядовий) реферат містить відомості про певну кількість опублікованих і неопублікованих, наприклад архівних, документів з певної теми, які викладено у вигляді зв'язаного тексту.

Реферат має свою структуру:

1. Титульна сторінка
2. План.
3. Текст, який складається зі вступу, основної частини, висновків.
4. Список використаної літератури

Майте на увазі, що у науці діє погляд на джерела як на «авторитетні» й «неавторитетні». Існують «псевдо-журнал» і 35 «псевдо-видавництво»; для розрізнення ненаукової продукції формується «список Білла» (Beall's List: Potential, possible, or probable predatory scholarly open-access publishers)¹⁷.

Під час вивчення історії культури бажано користуватися прийнятою в історичних дослідженнях класифікацією джерел. П. Гороховський наводить характеристику 6 їхніх основних видів:

- 1) речові джерела або пам'ятки матеріальної культури;
- 2) прикладні джерела (написи на каміннях чи інших матеріалах, твори прикладного мистецтва);
- 3) етнографічні джерела (пережитки, які є у виробництві, побуті, праві, моралі, установах суспільства, що відобразилися у народних сказаннях, піснях, прислів'ях, тобто у т. зв. фольклорному матеріалі);
- 4) лінгвістичні джерела (слова і словосполучення, які змінювалися в процесі історії і відбили соціально-економічний, політичний і культурний розвиток народу);
- 5) усні джерела (усна традиція потрапляє безпосередньо з усної мови народу або у вигляді кимсь зробленого запису);
- 6) писані джерела¹⁸.

¹⁷ Шліхта Н., Шліхта І. *Основи академічного письма: Методичні рекомендації та програма курсу*. Київ, 2016. С.35.

¹⁸ Горохівський П. І. *Спеціальні історичні дисципліни: Курс лекцій: Навчальний посібник для студентів денної форми навчання*. Умань: РВЦ «Софія», 2010. 268 с.

Зовнішня та внутрішня критика джерела

У роботі варто проводити аналіз використаних вами джерел. Він передбачає зовнішню і внутрішню критику джерела.

Елементи зовнішньої критики джерела (критика походження джерела):

- встановлення часу й місця виникнення джерела;
- з'ясування обставин, за яких виникло це джерело;
- виділення з первинного тексту нашарувань, тобто авторських, редакторських і цензурних виправлень;
- розшифрування неясних місць, позначень, термінів;
- встановлення і виправлення помилок в тексті;
- вивчення зовнішніх ознак джерел;
- розв'язання питання про оригінальність, виявлення підрбок. Розв'язання цих джерелознавчих завдань у певній мірі сприяє визначенню вірогідності джерела, вірогідності фактів, викладених у джерелі;
- з'ясування питання про оригінальність та виявлення документів-підрбок.

Внутрішня критика джерела:

- вивчення змісту джерела;
- інтерпретація (тлумачення) джерела;
- встановлення вірогідності джерела;
- визначення точку зору автора джерела,
- з'ясування ідейного задуму.

ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ ТА ОФОРМЛЕННЯ РОБОТИ

Структура курсової роботи

Курсова робота – самостійна творча робота студента. Незалежно від обраної теми рекомендується дотримуватися наведеної у таблиці 1 структури:

Таблиця 1

Структура роботи

Структурні частини	Рекомендований обсяг сторінок		
	курсова	бакалаврська	магістерська
Титульний аркуш	1		
Зміст	1-2		
Перелік умовних позначень	За бажанням автора		
Вступ	2-3	3-5	
Основна частина	19-22	35-38	45-48
Висновки	2-3	3-5	
Список використаних джерел	Мінімум 25 позицій	40-60 позицій	60-90 позицій
Додатки	За бажанням автора		
Загальний обсяг тексту (без літератури і додатків)	Не менше 30	40-65	65-100

Титульна сторінка

Титульна сторінка курсової роботи оформлюється відповідно до зразка (див. додаток А) і містить такі елементи:

- назва міністерства, закладу вищої освіти, факультету та кафедри, за якою закріплений здобувач;
- повна назва документу із зазначенням теми, спеціальності та освітньої програми, за якою здобувається вища освіта;
- курс, група, форма навчання, рівень вищої освіти, прізвище, ім'я та по-батькові здобувача у родовому відмінку;
- прізвище та ініціали наукового керівника;
- дата захисту курсової роботи;
- оцінка за 100-бальною шкалою та її значення за системою оцінювання досягнень студентів Університету;
- члени комісії (підпис, прізвище та ініціали);
- місто та рік виконання курсової роботи.

Зміст

Структура роботи позначається словом «**ЗМІСТ**» (див. додаток Б).

Детальний зміст кваліфікаційної роботи складається лише після того, як потрібний матеріал зібрано і систематизовано. Ви маєте запропонувати власне бачення структури кваліфікаційної роботи: кількість розділів, підрозділів, а також їх робочі назви. Процес уточнення структури складний і може тривати впродовж роботи над дослідженням. Попередній зміст роботи треба обов'язково узгодити з науковим керівником. У разі виникнення зауважень зміст змінюють відповідно до рекомендацій наукового керівника.

У ЗМІСТІ подаються назви структурних елементів роботи та номери сторінок, на яких вони містяться. Усі сторінки роботи, від титульної до останньої, нумеруються арабськими цифрами без пропусків або літерних додатків. Першою сторінкою вважається титульний аркуш, який включається до загальної нумерації сторінок роботи. На титульному аркуші номер сторінки не ставиться, на наступних сторінках номер проставляється у правому верхньому куті без крапки в кінці.

Усі його розділи і підрозділи мають бути виділені у тексті заголовками і підзаголовками. Усі питання змісту повинні бути логічно структуровані. Кожний наступний пункт розвиває і доповнює попередні. До того ж у роботі не може бути менше двох розділів.

Перелік умовних позначень

Перелік умовних позначень, символів, скорочень містить прийняті у курсовій роботі малопоширені умовні позначення, символи, одиниці, скорочення і терміни, які пояснюють у переліку, що розміщений безпосередньо після змісту, перед вступом, починаючи з нової сторінки. Скорочення, символи, позначення, які повторюються не більше двох разів, до переліку не вносять (Додаток В).

Вступ

Вступ є однією з найважливіших частин роботи, адже у концентрованому вигляді презентує усе дослідження.

У **ВСТУПІ** повинна бути обґрунтована актуальність роботи, проведений короткий аналіз стану розробки проблеми, вказані об'єкт і предмет, сформульовано мету та завдання, вирішення яких необхідне для досягнення поставленої мети, наведені методи дослідження, використані в роботі, описана загальна структура роботи (див. **додаток Г**).

Актуальність теми дослідження – відображає важливість, суттєве значення, відповідність теми сучасним потребам певної галузі науки, практичним завданням відповідної сфери діяльності. Вона характеризує співвідношення між тим, що з цієї проблеми вже відомо і що досліджується здобувачем уперше, і свідчить про те, для якої галузі науки чи професійної діяльності мають цінність результати дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційне дослідження (курсову роботу) у 2022-2023 навчальному році може бути підготовлено згідно з тематикою наукових досліджень кафедри культурології Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (наукова тема «Полілог глобального та регіонального у формуванні соціокультурної ідентичності особистості» – номер державної реєстрації УкрІНТЕІ 0120U103840 (науковий керівник – доцент О. Лук'яненко) та «Концептуальні та технологічні основи інтеграції культурологічного й освітологічного знання в умовах професійної підготовки фахівців» – номер державної реєстрації УкрІНТЕІ 0122U200893 (науковий керівник – професор Л. Кравченко).

Мету і завдання дослідження – пов'язані з назвою роботи й повинні чітко вказувати, що саме вирішують у роботі, яким шляхом будуть досягнуті очікувані результати.

Формулювання мети дослідження спрямоване на кінцевий результат, який має одержати дослідник у науковій діяльності. Не слід формулювати мету як «Дослідження...», «Вивчення...», тому що ці слова вказують на

засіб досягнення мети, а не на саму мету. З мети роботи впливають завдання, які визначені змістом роботи. Чітко визначені завдання дозволять добре структурувати кваліфікаційну роботу та виконати її на високому рівні.

Із загальної мети впливають конкретні завдання, які перераховують згідно з порядком їх розв'язання у роботі. Зазвичай, завдання формулюють у вигляді конкретних тез: дослідити..., описати...; довести...; розробити методичні рекомендації...; визначити...; довести... тощо.

Спираючись на завдання дослідження, автор робить висновки до кваліфікаційної роботи. Слід пам'ятати, що завдання повинні бути повною мірою розкриті в основному змісті роботи. Оптимальним для роботи є 3-4 завдання.

Завдання дослідження можуть включати такі елементи:

- з'ясування теоретичних основ дослідження;
- обґрунтування методів дослідження;
- дослідження проблем функціонування об'єкта;
- розробка рекомендацій щодо використання наукових висновків;
- емпірична перевірка запропонованих заходів.

Об'єкт дослідження є процесом або явищем, що породжує проблемну ситуацію.

Предмет дослідження – певні аспекти процесу чи явища, які досліджують в об'єкті. Предмет дослідження є поняттям більш вузьким порівняно з об'єктом.

Бажано окремо визначити **хронологічні та територіальні межі** дослідження, обґрунтувавши їхній вибір (нижньої та верхньої хронологічної межі для часу, кордони для простору).

Методи дослідження – це способи організації пізнавальної й дослідницької діяльності науковця та водночас система процедур вивчення об'єкта та / або перевірки отриманих результатів. У роботі перераховують використані наукові методи дослідження (теоретичні та емпіричні) та змістовно відзначають, що саме досліджувалося кожним методом, яке завдання ним розв'язувалося; обґрунтовують вибір методів, що забезпечують вірогідність отриманих результатів та висновків.

Під час написання наукової роботи дослідник користується загальнонауковими методами (аналогія, узагальнення, класифікація, спостереження, синтез, індукція та дедукція тощо) та методами, які використовуються у певних науках. Автор вибирає методи дослідження згідно зі сферою своєї діяльності та відповідно до завдань, оскільки кожне питання потребує особливого підходу. У тексті вступної частини роботи потрібно коротко вказати суть використаних методів дослідження. Важливо розуміти той факт, що успіх дослідження зростає завдяки поєднанню різних методів, які дозволяють всебічно розкрити явище, що вивчається, а також забезпечують взаємоперевірку об'єктивності отриманих результатів (Додаток Л).

Історіографія (рівень вивчення проблеми). У цій рубриці роботи характеризують найцінніші та найактуальніші наукові праці з досліджуваної теми та здійснюють огляд джерельної бази дослідження. У кваліфікаційних роботах характеристика рівня вивчення проблеми, огляд джерел та методології можуть бути зроблені в першому розділі роботи, оскільки він є теоретичним. У ньому характеризуються теоретико-методологічні підходи до вивчення проблеми, яка досліджується.

Практичне значення отриманих результатів містить опис можливостей використання результатів та висновків у поглибленні знань із досліджуваної теми та можливості її подальшого вивчення. Бажано навести сфери практичного застосування результатів дослідження.

Апробація результатів дослідження – містить дані щодо участі автора в наукових конференціях, круглих столах, а також інформують про публікації за темою кваліфікаційної роботи (для магістрів обов'язково) (Додаток М).

Структура й обсяг роботи – короткий опис роботи із зазначенням кількості сторінок.

Рекомендований обсяг вступу – 2-3 сторінки.

Основна частина

Проаналізований та систематизований матеріал подають відповідно до змісту в окремих розділах і підрозділах. Тут викладають зміст дослідження: важливі теоретичні положення, що визначають сутність обраної теми, предмет дослідження; розкривають завдання та мету роботи, визначені у вступі. Якщо завдання не розкриті чи розкриті частково, тоді вважається, що робота не виконана. Це ж стосується й мети дослідження.

У кожному розділі роботи висвітлюють самостійне питання, а у підрозділі – його окрему частину. Тема повинна бути розкрита без пропуску логічних ланок, тому на початку роботи над розділом слід визначити його головну ідею, а також скласти тези кожного підрозділу. Тези необхідно підтверджувати фактами, думками різних авторів, аналізом конкретного практичного досвіду. Потрібно уникати безсистемного викладення фактів без достатнього їх осмислення та узагальнення.

Основна частина складається з розділів теоретичного і практичного характеру. Розділи за необхідності можуть включати підрозділи, пункти, підпункти. Зміст розділів повинен відповідати темі роботи та повністю розкривати її. У теоретичній частині роботи здійснюють аналіз опрацьованих джерел відповідно до завдань дослідження, з'ясовують історичні та теоретичні основи дослідження, наводять авторські висновки із визначенням перспектив подальших дослідницьких пошуків. Найбільш вдалим є поділ роботи на 2-3 розділи, але допускається і більше. Кількість підрозділів визначається студентом самостійно, з огляду на зміст роботи. Бажано, щоб у кожному розділі було 2-3 підрозділи. Кожен розділ наукової роботи має закінчуватися короткими висновками.

Практичний розділ містить опис виконання дослідницького завдання, узагальнення його результатів, навчально-методичні розробки, розрахунково-графічні матеріали тощо. Кожен розділ роботи має закінчуватися короткими висновками.

При написанні тексту роботи студент може використовувати цитування, аналізувати теоретичні концепції інших авторів, але при цьому не

допускається механічне запозичення думок інших авторів. Студент обов'язково повинен покликатися на автора цих думок, інакше робота вважатиметься плагіатом і не буде допущена до захисту. Важливо, щоб студент в тексті роботи викладав власні думки та робив самостійні висновки.

Потрібно прагнути того, щоб кожен розділ роботи являв собою самостійне наукове дослідження з деякої складової загальної проблеми, щоб кожна складова була викладена в тексті і щоб одночасно текст був цілісним, а не фрагментарним. Крім розподілу тексту на розділи і параграфи, він має більш деталізований розподіл на значеннєві частини, абзаци і речення, що вимагають спеціального пророблення. Варто пам'ятати, що надмірне дроблення тексту утрудняє його сприйняття. Тому всі абзаци мають бути обґрунтованими і зводитися до викладу однієї думки. Споріднені думки, присвячені одній темі, можуть утворювати елементарну рубрику тексту¹⁹.

У роботі могут бути представлені окремих історіографічний розділ (підрозділ). У ньому автор має показати свою обізнаність з використаними джерелами та вміння працювати з ними. Слід подати узагальнений аналіз змісту теоретичних джерел у зв'язку з досліджуваною темою, визначити, наскільки повно в літературі було розкрито тему, дати свою оцінку питань, які мають істотне значення, проаналізувати різні погляди на дану проблему й висловити власне її розуміння. Такий аналіз не може носити суто формального характеру (списування), а текст не повинен бути перевантажений цитатами. Магістерська робота як авторський твір має бути аналітичною, творчою, містити певні узагальнення й самостійні висновки.

¹⁹ *Основи наукових досліджень: навч. посіб.* / за заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль, 2014. С.134.

Висновки

У **ВИСНОВКАХ**, згідно з поставленими завданнями, стисло і систематизовано висвітлюються основні результати дослідження. Обов'язковою є нумерація окремих положень висновків, відповідність окремих пунктів висновків сформульованим дослідницьким завданням.

Теоретичні і практичні підсумки усього дослідження логічно впливають зі змісту викладеного матеріалу та відповідають поставленим у роботі завданням.

Висновки пишуться на основі чітко сформульованих у вступі завдань, які, в свою чергу, повинні бути розкриті в основному тексті роботи. Якщо висновки не мають логічного зв'язку зі вступом, робота вважається не виконаною. У висновках автор викладає власні думки, тому вони не повинні містити цитувань чи повторювати чужі міркування.

Кожен висновок рекомендують подавати стисло (потезово) окремим абзацом. У першому пункті висновків доцільно дати оцінку стану вивчення проблеми дослідження, далі – викласти результати дослідження, спираючись на висновки кожного розділу курсової роботи.

Бажано підкреслити, який внесок зміг зробити автор у розробку обраної теми. Також доречно визначити перспективи подальших розвідок із досліджуваної теми, окреслити цілі і завдання наступних етапів дослідження, якщо воно є основою для кваліфікаційної роботи.

Достовірність висновків загалом підтверджується вивченням практичного досвіду. При формулюванні висновків слід звернути увагу на логічність та аргументованість викладу, увесь текст має бути підпорядкований головній ідеї дослідження. Висновки формулюють відповідно до мети, завдань і гіпотези (за потребою) кваліфікаційної роботи. Крім того, висновки мають бути викладені науковим стилем, не містити прикладів і цитат. Короткий висновок слід подавати у кінці кожного розділу, а розширений – у кінці роботи. За потреби рекомендації надаються на основі загальних висновків роботи.

Для опису результатів кваліфікаційної роботи можна рекомендувати використовувати такі вирази: «систематизовано...», «виявлено

особливості...», «надано класифікацію...», «підготовлено...», «уточнено...», «встановлено...» тощо.

У тексті не має бути повторів. Це особливо стосується заключних висновків і практичних рекомендацій. Нерідко магістранти і дисертанти безпосередньо переносять висновки розділів роботи в її висновок. Це неприпустимо. При написанні висновку автор повинен вийти на новий рівень систематизації й узагальнення пропонованих висновків і рекомендацій²⁰.

Рекомендований обсяг висновків – 1-3 сторінки.

²⁰ Сурмін Ю. П. *Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація: навч.-метод. посіб.* Київ: НАДУ, 2008. С.13.

Список використаних джерел

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ укладається відповідно до чинних стандартів з бібліотечної та видавничої справи.

Бібліографічне покликання – сукупність бібліографічних відомостей про цитовану працю, джерело, необхідних для загальної характеристики, ідентифікації авторства та бібліографічного пошуку²¹.

Існують міжнародні стилі оформлення бібліографічних покликань залежно від сфери застосування і спеціальності. Для гуманітарних та суспільних наук це Harvard Referencing Style, Chicago Style: Notes and Bibliography, APA Style, MLA Style.

Для уніфікації складання бібліографічного опису розроблено новий національний стандарт ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання». Приклад бібліографічного опису наведено у **додатку Д**.

До списку необхідно включати всі джерела, що були вивчені під час підготовки **курсової** роботи, незалежно від того, чи мало місце цитування фрагментів публікацій, чи ні, тому загальна кількість опрацьованих джерел **не може бути меншою за 25 позицій**. Кількість опублікованих за останні 5 років джерел повинна бути не меншою 30%, якщо інше не обумовлюється специфікою спеціальності (освітньої програми).

Рекомендована кількість найменувань у списку для **кваліфікаційного** дослідження повинна бути **не меншою 40 (бакалаврська) чи 60 (магістерська робота)**, з яких від 30 до 50% – за останні 5 років (якщо інше не обумовлено специфікою теми). Кількість джерел може бути зменшено у випадку робіт з прикладними розробками, соціологічними дослідженнями та експериментальних робіт.

²¹ Шліхта Н., Шліхта І. *Основи академічного письма: Методичні рекомендації та програма курсу*. Київ, 2016. С.34.

Додатки

ДОДАТКИ містять допоміжний матеріал, який конкретизує, доповнює та ілюструє основний зміст. Додатки позначаються послідовно великими літерами української абетки за винятком літер Г, Є, І, Й, О, Ч, Ї. Кожен додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами після першої великої букви симетрично щодо тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами друкується слово «Додаток ___» (див. **додаток Е**).

Копія наукової публікації студента

Якщо робота претендує на високу оцінку, то до захисту разом із дослідженням подається копія наукової публікації студента з повними вихідними даними (автор, автори, назва тез, статті тощо та джерело, де була публікація).

Апробація

Відповідний термін у пізнавальній діяльності трактується як оцінка з боку наукового співтовариства конкретних наукових досліджень. При цьому оцінці піддаються не тільки кінцеві результати роботи, а й методики дослідження і проміжні результати дослідження. Апробація стимулює науковців до переосмислення своїх наукових досліджень, більш глибокого їх доопрацювання, допомагає автору підтвердити або зрозуміти необхідність перегляду наукових положень. Апробація може розглядатися не лише на завершальній стадії дослідження, а й основної — експериментально-теоретичної.

Матеріал, представлений для апробації, повинен бути оформлений у вигляді тексту доповіді, проекту, повідомлення. Апробація результатів дослідження включає оприлюднення кінцевих результатів у спеціальних журналах, збірниках, у виступах з доповідями на науково-практичних конференціях, семінарах, а також рецензування та здійснення експертизи. Такі дії спонукають до доопрацювання кінцевих результатів досліджень та вироблення остаточного формування авторських ідей та висновків.

При написання розділу наукової праці «Апробація результатів дослідження» використовуються наступні формулювання:

- Основні результати дослідження були представлені на таких науково-практичних конференціях: ...
- З даної теми опубліковано монографію (навчальні посібники, статті).
- Результати дослідження включені в звіт про науково-дослідну роботу підрозділу ...

Наукова мова

Кваліфікаційні роботи виконуються державною мовою. Стиль викладу науковий. Для наукового стилю мовлення властиві такі особливості:

- зрозумілість і предметність тлумачень;
- логічна послідовність і аргументованість викладу;
- узагальненість понять і явищ, їхній об'єктивний аналіз;
- точність і лаконічність висловлювань;
- аргументація й переконливість тверджень;
- однозначне пояснення причинно-наслідкових зв'язків;
- докладні висновки.

О. М. Семенов подає такі ознаки та особливості наукового стилю²²:

- офіційний характер стосунків учасників мовлення,
- підготовленість мовлення,
- переважно писемна форма мовлення у вигляді монологу,
- логічна послідовність викладу,
- однозначність, точність, стислість за інформативної насиченості змісту,
- конкретність, об'єктивність викладу.,
- насиченість термінами,
- наукова фразеологія,
- превалювання абстрактної лексики,
- застосування форми однини у значенні множини,
- вживання переважно іменників,
- багатоконпонентних складних речень
- використання опису і розповіді як спосіб аргументації в міркуванні

²² Шліхта Н., Шліхта І. *Основи академічного письма: Методичні рекомендації та програма курсу*. Київ, 2016. С.51.

Для синтаксису наукового мовлення характерними є:

– безособові речення із присудком, вираженим дієслівною формою (на -но, -то) та прямим додатком у формі іменника у знахідному відмінку без прийменника (нами застосовано метод, прочитано дисертацію);

– складні речення з чітко вираженим складносурядним або складнопірядним зв'язком (що, оскільки, у наслідок того, у зв'язку з тим, бо, тоді як тощо).

У кваліфікаційній роботі необхідно стисло, логічно й аргументовано викладати зміст і результати дослідження, уникати загальних слів, бездоказових тверджень, тавтології, не використовувати займенник «я», натомість використовувати за необхідності займенник «ми»²³.

²³ *Основи наукових досліджень: навч. посіб.* / за заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль, 2014. С.119.

Правила оформлення роботи

Роботу друкують за допомогою комп'ютерного набору на білому папері формату А4 (210x297 мм) відповідно до ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання»; ДСТУ 8302:2015

«Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Шрифт друку повинен бути чітким, чорного кольору середньої жирності. Щільність тексту роботи повинна бути однаковою. Перенесення слів з одного рядка в другий у тексті ***не допускається***.

Текст роботи необхідно друкувати з одного боку аркуша, залишаючи поля таких розмірів: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм.

Основні вимоги до комп'ютерного набору тексту курсової роботи:

- текстовий редактор – MS Word;
- гарнітура шрифту – Times New Roman, вирівнювання – за шириною;
- кегль шрифту (розмір) – 14;
- кількість символів у рядку – не менше 60;
- абзац – 1,25-1,27 см, який повинен бути однаковим впродовж усього тексту роботи;
- міжрядковий інтервал – 1,5;
- кількість рядків на сторінці – до 30.

Заголовки

Заголовки структурних частин роботи **ЗМІСТ, ВСТУП, РОЗДІЛ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ, ДОДАТКИ** друкують великими літерами симетрично до тексту (шрифт – 14 жирний). Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу.

Відстань між заголовком та текстом повинна дорівнювати 2 міжрядковим інтервалам. Кожну структурну частину роботи починають із нової сторінки.

Виділення

У роботі дозволяється виділяти важливий текст таким чином: напівжирний, курсив, напівжирний курсив або підкреслений – але виділення по всьому тексту повинні бути виконані в одному стилі. Не допускається виділяти частину тексту за допомогою інших шрифтів, крім TimesNewRoman, іншого розміру, крім 14, іншого інтервалу тощо; – використовувані в роботі лапки повинні бути одного стилю: “” або «»», або """, або „”.

Аналогічною є вимога і до стилю апострофів: „, або „, або ' – однаково по всьому тексту; – зазначаючи в тексті роботи прізвища та ініціали дослідників, необхідно дотримуватись одного стилю: Грицай М. С., Федченко П. М. або М. С. Грицай, П. М. Федченко, або М. Грицай, П. Федченко. Між прізвищем та ініціалами (стежачи, щоб вони лишились в одному рядку) необхідно використовувати нерозривний пробіл (стандартне сполучення клавіш «Shift + Ctrl + Пробіл»).

При цьому необхідно пам'ятати, що:

– псевдоніми письменників не скорочують (Панас Мирний, Леся Українка, Марко Черемшина);

– не допускається розташування заголовка підрозділу внизу сторінки, якщо під ним не вміщується щонайменше два рядки – у такому випадку назву підрозділу разом із тестом переносять на наступну сторінку;

– не можна починати абзац наприкінці сторінки, якщо на ній поміститься лише один рядок з нього – у такому випадку слід переносити весь абзац на наступну сторінку.

Аналогічно не можна переносити один рядок з абзацу на наступну сторінку.

Нумерація

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, малюнків, таблиць подають арабськими цифрами без знака № .

Нумерацію сторінок подають арабськими цифрами у правому верхньому куті. Крапка після номеру сторінки не ставиться. Нумерують усі аркуші, у тому числі додатки. На титульній сторінці номер не ставлять. Нумерацію починають з другої сторінки (на якій вміщено зміст) з цифри 2.

Такі структурні частини курсової роботи, як зміст, вступ, висновки, список використаних джерел, додатки не мають порядкового номера. Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ». Після номера крапку не ставлять, потім, з нового рядка друкують великими літерами з вирівнюванням по центру заголовков розділу.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку, після останньої цифри крапку не ставлять і у тому ж рядку друкують заголовков підрозділу (2.1 – перший підрозділ другого розділу).

За необхідності, у межах підрозділу можуть бути виокремлені пункти, які нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку (3.1.2 – другий пункт першого підрозділу третього розділу).

Ілюстрації

Ілюстрації (схеми, графіки тощо) слід подавати в роботі безпосередньо після тексту, де їх згадано вперше або на наступній сторінці. На всі ілюстрації мають бути посилання у тексті.

Назва рисунка має відображати його зміст, бути конкретно та стислою. Якщо з тексту курсової роботи зрозуміло зміст рисунка, його назву можна не наводити. Назву рисунка друкують з великої літери та розміщують під ним посередині рядка, наприклад, «Рисунок 2.1 Назва».

Посилання на рисунок складається:

- з умовної назви і порядкового номера з необхідним контекстом, оборотом мови: наприклад: «Як видно з рис. 1.3»;
- з умовної назви рисунка, порядкового номера і літерного або словесного позначення її частини. Наприклад: рис. 1.2 в.

Можна робити посилання у круглих дужках: (рис. 2.7).

Скорочення «див.» використовується при повторному посиланні на рисунок. Наприклад: (див. рис. 2.4).

Правила ілюстрування наукової праці:

- ілюстрації необхідно застосовувати тільки тоді, коли вони дають змогу краще подати і зрозуміти науковий матеріал;
- ілюстрації повинні обов'язково бути з відповідними вербальними поясненнями;
- ілюстрація повинна мати цілком визначене місце в тексті, бути «прив'язаною» до тексту;
- при ілюструванні дисертацій найбільш складні ілюстрації найкраще поміщати в додаток;
- стиль оформлення ілюстрацій має бути єдиним і відповідати встановленим до них вимогам;
- при підготовці ілюстрацій необхідно враховувати можливість їхньої поліграфії²⁴.

²⁴ *Основи наукових досліджень: навч. посіб. / за заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль, 2014. С.147.*

Таблиці

Таблиця — це вертикально і горизонтально упорядковане розміщення тексту відповідно до деяких заголовків для розміщення як текстового, так і цифрового матеріалу. Таблиці виконують ілюстративну функцію, коли таблиця ілюструє деякий текст, обслуговують його або є рівнозначною тексту; функцію репрезентації значного інформаційного масиву, коли таблиця виступає способом компактного подання матеріалу; класифікації, коли таблиця виступає формою класифікації, у якій стовпці її є сутнісними характеристиками досліджуваних об'єктів, а рядки — видами об'єктів, і навпаки; моделюючу функцію, коли таблиця на підставі сутнісних характеристик об'єкта виступає як модель, що пояснює даний об'єкт²⁵.

Таблиці застосовуються для уточнення та зручності порівняння показників. Назва таблиці має точно і стисло відображати її зміст.

Таблиці розміщують відразу після закінчення абзацу, у тексті якого є перше посилання на таблицю (див. таблицю 1.1), або на наступній сторінці (за необхідності – у додатку). Таблиці нумерують послідовно у межах розділу. У правому верхньому куті над таблицею розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера, який складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад, «Таблиця 2.3» (третя таблиця другого розділу). Нижче симетрично до тексту вказується назва таблиці. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери. Під назвою подається зображення самої таблиці. Наприклад:

«... основні події життя і творчості митця наведено в таблиці 2.3». Таблицю розміщують таким чином, щоб її можна було читати без повороту переплетеного блоку роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою.

Таблиця 2.3

Найвідоміші парки і паркові комплекси Франції

--	--

²⁵ *Основи наукових досліджень: навч. посіб.* / за заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль, 2014. С.147.

Якщо рядки або стовпці таблиці виходять за формат сторінки, то таку таблицю розміщують у додатку та ділять на частини, які розміщують одна під одною, при цьому в кожній частині таблиці повторюють її заголовок. На першій частині пишуть слово «таблиця» із зазначенням відповідного номера, а на наступних – «Продовження таблиці 2.3», використовуючи створену на початку таблиці нумерацію колонок, яку зазначають відразу після назви таблиці.

Заголовки стовпців і рядків таблиці слід друкувати з великої літери, підзаголовки стовпців – з малої, якщо вони є продовженням заголовку, або з великої, якщо вони мають самостійне значення. У кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять, заголовки і підзаголовки стовпців друкують в однині. Заголовки стовпців і рядків таблиці, як правило, розміщуючи горизонтально.

Таблиці кожного додатка нумерують окремо. Номер таблиці додатка складається з позначення додатка та порядкового номера таблиці у додатку, відокремлених крапкою, наприклад :

«Таблиця В.1, тобто перша таблиця додатку В.

Таблиця В.1

Найвідоміші парки і паркові комплекси Франції

--	--

Назву таблиці друкують з великої літери і розміщують над таблицею з абзацного відступу.

Якщо у розділі роботи одна таблиця, її нумерують за загальними правилами.

Посилання

У разі посилання на структурні елементи курсової роботи, зазначають відповідно номери розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, позицій переліків, рисунків, формул, рівнянь, таблиць, додатків.

Посилаючись, треба використовувати такі вирази: «у розділі 4», «див. 2.1», «відповідно до 2.3.4.1», «(рисунок 1.3)», «відповідно до таблиці 3.2», «згідно з формулою (3.1)», «у рівняннях (1.23) – (1.25)», «(Додаток Г)» тощо. Дозволено в посиланні використовувати загальноприйняті та застандартовані скорочення згідно з ДСТУ 3582, наприклад, «згідно з рис. 10», «див. табл. 3.3» тощо.

Посилання слід робити при цитуванні джерела чи думки дослідника, при вказівці на якесь важливе свідчення джерела, при запозиченні положень, використанні фактичного матеріалу, результатів досліджень інших авторів, посилань на досвід тощо.

Є декілька способів посилань, один із них – посилання з наскрізною нумерацією, при цьому посилання на джерела подають у квадратних дужках, наприклад [15, с. 166], де 15 – номер джерела у списку використаних джерел, а 166 – сторінка, з якої взято цитату чи інші дані.

Формули

Формули та рівняння розташовують безпосередньо після тексту, в якому вони згадуються, посередині рядка і нумеруються арабськими цифрами. Вище і нижче кожної формули повинно бути залишено не менше одного вільного рядка.

Номер формули відповідного розділу і підрозділу наводять у круглих дужках, навпроти них праворуч. Номер пишуть на рівні нижнього рядка формули, до якої він належить. При посиланні в тексті на формулу необхідно вказати її повний номер в дужках, наприклад, «у формулі (2.1)». Після формули пишуть слово «де» і розшифровують позначення словами в такій послідовності, в якій вони подані у формулі. Після слова «де» двокрапка не ставиться. Наприклад:

Коефіцієнт маскулінізації та фемінізації (кількість чоловіків/жінок, яка припадає на 100 або 1000 жінок/чоловіків), що обчислюється за формулою (2.1):

$$K_{fet} = \frac{Ж}{ч} \times c, \quad (2.1)$$

де ж – кількість жінок,
ч – кількість чоловіків,
с = 100 або 1000 осіб.

Цитування

Цитати – дослівні уривки з використаних джерел – використовуються в кваліфікаційній роботі для обґрунтування, підтвердження авторських аргументів або для критичного аналізу літературних джерел.

Загальні вимоги до цитування такі:

а) текст цитати починають і закінчують лапками і наводять у тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяють лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовують вираз «так званий»;

б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускають без перекручення авторського тексту і позначають трьома крапками та ставлять їх у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, наприкінці). Якщо перед пропущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то його не зберігають;

в) кожну цитату обов'язково супроводжують посиланням на джерело; викладенні думок, коректним щодо оцінювання його результатів, і давати відповідні посилання на джерело;

д) цитування не повинне бути ні надмірним, ні недостатнім, бо і те й інше знижує рівень наукової праці: надмірне цитування створює враження компілятивності праці, а недостатнє – знижує наукову цінність викладеного матеріалу;

є) якщо автор роботи, наводячи цитату, виділяє у ній деякі слова, то після тексту, який пояснює виділення, ставлять крапку, потім дефіс і вказують ініціали автора роботи, а текст застереження вміщують у круглі дужки. Варіантом таких застережень є: (курсив наш – А.К.); (підкреслено мною – А.К.); (розрядка моя – А.К.).

Перевантажувати текст цитатами недоречно. Натомість можна вдатися до переказу чужих думок. Переказ має бути максимально точним. Як і цитата, він має супроводжуватись посиланням на використане джерело. Наприклад: «Згідно з Ю. Лавріненком...», «М. Коцюбинська пропонує розглядати епістолярій як...»).

Цитата не повинна бути надто довгою (не більша ніж на пів сторінки). Також не слід подавати кілька цитат поруч, нанизуючи їх одна на одну. Вживання цитати має бути доцільним, обґрунтовуватися у коментарях студента.

Академічна доброчесність

При написанні кваліфікаційних робіт необхідно обов'язково покликатися на авторів і джерела, з яких запозичено матеріали або окремі результати. Використання у роботі запозиченого матеріалу без посилання на автора не допускається. Це вважається плагіатом, тобто порушенням академічної доброчесності.

Академічна доброчесність – сукупність етичних принципів та визначених Законом України «Про освіту», «Про вищу освіту» та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та / або наукових (творчих) досягнень.

Академічна доброчесність у процесі написання випускної кваліфікаційної роботи означає, що студенти та їх наукові керівники керуються насамперед принципом чесності у роботі та навчанні. Плагіат, тобто списування, несанкціоноване використання чужих напрацювань, є неприйнятним у кваліфікаційній роботі студента.

Порушення етичних принципів при написанні кваліфікаційної роботи бувають трьох основних видів:

1. Копіювання чужої роботи (як без, так і з відома автора) та оприлюднення її під своїм іменем.
2. Подання суміші власних і запозичених в інших авторів аргументів без належного цитування джерел (компіляція).
3. Перефразування чужої роботи без належно оформленого посилання на справжнього автора.

Загалом плагіат – це усвідомлене чи неусвідомлене недотримання загальноприйнятих правил цитування, тобто порушення вимог Цивільного кодексу України (глава 4 «Інтелектуальна власність») та Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Н. Шліхта наводить специфічні характеристики та види плагіату²⁶. Плагіат = порушення авторського права = крадіжка інтелектуальної власності.

За Encyclopedia Britanica, плагіат – дія, якою те, що створене іншою особою видається за своє власне.

За Encyclopedia Americana, в основі плагіату – присвоєння авторства певного твору; якщо використання однакових тем та ідей є основою наукового дослідження та творчості, то неприпустимим є «запозичення» оригінального методу їх дослідження і опрацювання.

Закон України «Про вищу освіту», ст. 69: «академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання». Умови і причини «епідемії плагіату» в Україні.

Різноманіття видів плагіату “A Top 10 list” (за ресурсом TurnItIn):

CLON – дослівне копіювання чужої роботи;

CTRL-C – наведення дослівно значної частини тексту джерела без належного посилання;

FINDREPLACE – заміна ключових слів і фраз, але основа оригінального тексту залишається незмінною і без належного покликання;

REMIX – парафрази з інших текстів без належного покликання;

RECYCLE – запозичення з попередніх робіт самого автора, без належного покликання («самоплагіат»),

HYBRID – «досконале» комбінування в одній роботі цитованих праць та скопійованих уривків без покликань;

MASHUP – мікс запозичених матеріалів з декількох джерел без відповідних покликань;

“40 ERROR” – письмовий текст із покликанням на неіснуючу або неточну інформацію.

²⁶ Шліхта Н., Шліхта І. *Основи академічного письма: Методичні рекомендації та програма курсу*. Київ, 2016. С.20.

Випускову кваліфікаційну роботу, в якій буде виявлено плагіат, за рішенням кафедри до захисту не допускають.

Перевірити текст на оригінальність, тобто відсутність плагіату, можна за допомогою спеціальних програм або за допомогою сайтів, які надають такі послуги. Найбільш популярними є такі ресурси:

● Програми для перевірки тексту на оригінальність (безкоштовні):

- 1) AdvegoPlagiatus <http://advego.ru/plagiatus/>
- 2) EtxtAntiPlagiath <http://www.etxt.ru/antiplagiat/>

● Онлайнові сервіси перевірки на плагіат:

- 1) ANTIPLAGIAT <http://www.antiplagiat.ru/>
- 2) CONTENT-WATCH <http://www.content-watch.ru/text/>
- 3) <http://text.ru/TEXT.RU> <http://text.ru/http://text.ru>
- 4) UNICHEK (раніше UNPLAG)
- 5) StrikePlagiarism.com
- 6) <http://antiplagiat.su/http://antiplagiat.su/>

Слід пам'ятати, що такі програми і сервіси не є сертифікованими і пристосованими для перевірки текстів кваліфікаційних робіт. Тому результати такої перевірки можуть бути піддані сумнівам, однак здатні зорієнтувати автора кваліфікаційної роботи у рівневі оригінальності його тексту.

ПЕРЕВІРКА РОБОТИ

У встановлені терміни, але не пізніше, ніж *за два тижні до захисту*, Ви подаєте курсову роботу на кафедру для перевірки на унікальність та заяву (Додаток Ж), яка засвідчує самостійність виконання дослідження та відсутність академічного плагіату в курсовій роботі.

Чорновий варіант кваліфікаційної роботи необхідно подати науковому керівникові для ознайомлення та формулювання рекомендацій і зауважень. Чернетка подається *за півтора місяця до захисту*, щоб науковий керівник мав достатньо часу для ознайомлення з нею, і вже структурованою згідно з вимогами (титульний аркуш, зміст, вступ, текст, висновки та список використаних джерел). Неприпустимо подавати роботу частинами, адже науковий керівник не побачить цілісної картини й не зможе сформулювати коректні зауваження та рекомендації. Після остаточного узгодження з керівником чернетка редагується та оформляється у чистовому варіанті.

Не пізніше ніж *за 10 днів до захисту* студент подає *кваліфікаційну* роботу на кафедру (робота має бути зброшурованою в обкладинку, її електронна версія надсилається на кафедру, а потім вона передається в університетську бібліотеку).

Обов'язковою для перевірки є та частина роботи, у якій викладено результати теоретичного та / або експериментального дослідження. Усі інші розділи курсової роботи перевіряють на виявлення академічного плагіату за потребою / вимогою.

Для перевірки роботи на академічний плагіат на кафедрі в електронному форматі подають титульний аркуш, розділ / підрозділ, у якому викладені основні результати дослідження та список використаних джерел.

Завідуючий кафедрою чи призначена ним особа передає електронну версію курсової роботи разом зі службовою запискою до бібліотеки Університету.

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З КУЛЬТУРОЛОГІЇ: ПОРАДИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Олександр Лук'яненко

Рекомендовані наступні показники визначення оригінальності курсових робіт:

Відсоток	Рівень оригінальності твору	Рекомендована дія
понад 60 %	Високий	Текст вважається оригінальним та не потребує додаткових дій щодо запобігання неправомірним запозиченням.
від 50 % до 60 %	Середній	Наявні окремі ознаки академічного плагіату. Слід пересвідчитись у наявності посилань на першоджерела для цитованих фрагментів
від 35 % до 50 %	Низький	Наявні певні ознаки академічного плагіату, але матеріал може бути прийнятий за умови доопрацювання з обов'язковою наступною перевіркою на оригінальність доопрацьованого твору.
менше 35 %	Неприйнятний	Наявні істотні ознаки плагіату. Матеріал до розгляду не приймається.

За результатами перевірки на унікальність (довідка про перевірку за допомогою визначеного Університетом програмного продукту) курсову роботу подають науковому керівнику на рецензування, а у разі необхідності, повертають на доопрацювання.

У рецензії (Додаток 3) на курсову роботу науковий керівник зазначає позитивні моменти курсової роботи здобувача, звертає увагу на недоліки або дискусійні питання, ступінь самостійності формулювання основних положень та висновків, їхню практичну цінність, а також робить висновок щодо допуску / недопуску роботи до захисту. Оцінює науковий керівник і якість оформлення курсової роботи з точки зору орфографічних та граматичних помилок, а також дотримання існуючих правил оформлення.

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З КУЛЬТУРОЛОГІЇ: ПОРАДИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Олександр Лук'яненко

Згідно п.3.3.1. Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка наведені така орієнтовна шкала:

Висока унікальність, робота допускається до захисту або (та) опублікування	80-100 %
Середня унікальність, робота потребує доопрацювання та повторної перевірки	70-79 %
Низька унікальність, робота потребує опрацювання та повторної перевірки	51-69 %
Низька унікальність, робота відхиляється без права подальшого розгляду	50 % і нижче

Базуючись на ці вимоги, для студентських кваліфікаційних робіт допускаються такі наступні рівні унікальності:

магістерські	бакалаврські	Рівень оригінальності	Рекомендована дія
понад 70 %	понад 60 %	Високий	Текст вважається оригінальним та не потребує додаткових дій щодо запобігання неправомірним запозиченням.
від 60 % до 70 %	від 50 % до 60 %	Середній	Наявні окремі ознаки академічного плагіату. Слід пересвідчитись у наявності посилань на першоджерела для цитованих фрагментів
від 40 % до 60 %	від 35 % до 50 %	Низький	Наявні певні ознаки академічного плагіату, але матеріал може бути прийнятий за умови доопрацювання з обов'язковою наступною перевіркою на оригінальність доопрацьованого твору.
менше 40 %	менше 35 %	Неприйнятний	Наявні істотні ознаки плагіату. Матеріал до розгляду не приймається.

Для оцінки «добре» та «відмінно» має бути середній та високий рівень унікальності кваліфікаційної роботи. При дуже низькій унікальності (менше 30% для бакалаврських та 35% для магістерських робіт) такі кваліфікаційні роботи не допускаються до захисту на засіданнях ЕК (АЕК) або допускається після розгляду і з обґрунтування специфіки роботи на засіданні кафедри.

На виявлення академічного плагіату обов'язково повинні перевірятися всі кваліфікаційні роботи. ***Відповідна довідка має бути прошита у тексті кваліфікаційної роботи після титульної сторінки перед змістом.***

Науковий керівник **не пізніше ніж за 4 дні після надходження** кваліфікаційної роботи на кафедру надає відгук, у якому рекомендує або не рекомендує її до захисту (Додаток И). Форма написання відгуку повинна містити конкретні висновки щодо глибини опрацювання теми кваліфікаційної роботи, доцільності вибору методів дослідження, повноти викладу основних результатів та обґрунтованості висновків. У відгуку науковий керівник вказує на дотримання або порушення студентом календарного плану підготовки роботи до захисту, дотримання вимог до оформлення кваліфікаційної роботи, звертає увагу на загальні недоліки або вказує на конкретні помилки. Наприкінці відгуку науковий керівник зазначає, чи допускає він кваліфікаційну роботу до захисту.

Форма написання рецензії передбачає ряд елементів, які є обов'язковими. У рецензії повинні бути відзначені позитивні аспекти роботи, зокрема: самостійність дослідження, його актуальність, відповідність зазначеній темі, рівень опрацювання джерел, наукової літератури, інших матеріалів та наявність висновків. Рецензент обов'язково повинен вказати, чи достатнім є ступінь розкриття теми та виконання поставлених завдань, чи відповідає оформлення роботи встановленим вимогам.

Недоліки, виявлені рецензентом при вивченні кваліфікаційної роботи, за своїм характером та змістом можуть бути теоретичного, технічного або мовностилістичного характеру. Остаточний висновок щодо рівня відповідності роботи вимогам формулюється висловами «повністю відповідає», «загалом відповідає», «повністю не відповідає». Рецензент обов'язково пропонує оцінку роботи з урахуванням її захисту перед членами ЕК: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

За наявності відгуку наукового керівника і рецензії кваліфікаційні роботи допускаються до захисту рішенням кафедри ***не пізніше ніж за тиждень до початку*** роботи екзаменаційної комісії.

За рішенням кафедри може бути проведений попередній захист робіт.

До захисту за рішенням кафедри не допускають роботи, які не мають позитивного відгуку та / або позитивної рецензії. Допущені до захисту кваліфікаційні роботи разом із відгуками наукових керівників та рецензіями, а також списки допущених до захисту робіт із зазначенням теми, наукового керівника і рецензента, передаються Екзаменаційній комісії за підписом завідувача кафедри **не пізніше ніж за 3 дні до початку захисту робіт**. Студенту надається можливість ознайомитися з рецензією та підготувати відповіді на висловлені рецензентом зауваження.

До кваліфікаційної роботи можна долучити інші матеріали, які характеризують наукову і практичну цінність виконаної роботи: друквані статті за темою роботи, документи, які вказують на практичне застосування кваліфікаційної роботи.

ЗАХИСТ І ОЦІНКА РОБОТИ

Захист курсової роботи

Захист курсової роботи проводять відповідно до укладеного графіка, в присутності комісії у складі двох-трьох членів кафедри. Після доповіді здобувача члени комісії можуть ставити додаткові запитання за темою курсової роботи. Для захисту роботи та відповідей на питання відводиться не більше 10-15 хвилин.

Результати захисту курсової роботи відзначають оцінками згідно шкали оцінювання, з урахуванням якості виконання всіх частин курсової роботи та рівня її захисту.

Оцінку за курсову роботу як окремий вид самостійної навчальної діяльності заносять до залікової книжки студента, екзаменаційної відомості та враховують при визначенні рейтингу здобувача вищої освіти разом з іншими результатами підсумкового контролю.

Курсова робота студента – окремий заліковий кредит і оцінюється як самостійний вид його навчальної діяльності за 100-бальною шкалою. Оцінювання підготовки та захисту курсової роботи подано в таблиці 2.

Оцінка, отримана студентом за результатами виконання і захисту курсової роботи, заноситься у відомість обліку успішності студентів за встановленою формою та в індивідуальний навчальний план студента із дотриманням чинних вимог до ведення вказаних видів навчальної документації.

Заповнена відомість обліку успішності з оцінками курсових досліджень студентів академічної групи передається у деканат факультету в день захисту.

Захищена курсова робота з рецензією наукового керівника та зазначеними на титульній сторінці датою захисту і оцінкою зберігається на кафедрі культурології упродовж терміну навчання студента, після чого списується в установленому порядку.

Таблиця 2

Оцінювання підготовки та захисту курсової роботи

<i>Критерії оцінювання</i>		<i>Максим. бал</i>	
Загальна оцінка курсової роботи науковим керівником:		60:	
Наявність усіх елементів «Вступу» та правильність їх формулювання: <i>актуальності теми, мети, завдань, об'єкту і предмету, опису методів дослідження тощо</i>		10	
Загальна оцінка рівня складності й науковості роботи (повнота реалізації мети і завдань у змісті розділів роботи)	<i>Рівень</i>	високий	18-20
		достатній	15-17
		мінімально достатній	12-14
		недостатній	0-11
Повнота і якість аналізу джерельної бази, культура посилань на використані джерела, якість бібліографічного опису		5	
Структурованість, лаконічність, рівень узагальнення (доцільність співвідношень обсягів окремих розділів роботи, дотримання вимог до загального обсягу роботи тощо)		5	
Достовірність і обґрунтованість висновків, їхня відповідність завданням роботи		5	
Оцінка якості й доцільності використаних ілюстративних матеріалів		5	
Дотримання нормативних вимог щодо оформлення курсової роботи		5	
Дотримання графіка виконання роботи, оцінка самостійності її виконання		5	
Оцінка за захист курсової роботи		40	
Доповідь студента на захисті курсової роботи	Рівень володіння змістом роботи, повнота розкриття теми	20	
	Чіткість, логічність, послідовність, лаконічність доповіді, наявність унаочнення (за потреби)	10	
Повнота і коректність відповідей студента на поставлені питання		10	
Додаткові бали (наявність публікацій, доповідей на конференціях тощо)		10	

Захист кваліфікаційної роботи

До публічного захисту перед атестаційною екзаменаційною комісією (ЕК) допускають кваліфікаційні роботи, які відповідають таким вимогам:

1. У встановлений термін чистовий переплетений варіант роботи подано на кафедру.
2. На титульному аркуші роботи проставлено резолюцію завідувача кафедри: «До захисту допущено», зареєстровану в спеціальному журналі.
3. У роботу вкладено рецензію фахівця та відгук наукового керівника.

Кваліфікаційна робота повинна бути подана на кафедру не пізніше ніж за 10 днів до дати захисту.

На захисті студенту надають слово для викладу основних висновків, зроблених ним у ході кваліфікаційного дослідження, а також для відповідей на запитання членів екзаменаційної комісії та інших осіб, які присутні на захисті. Прилюдний виступ студента суворо регламентований у часі та триває не більше 5-7 хвилин.

Структура виступу студента, автора бакалаврської / магістерської роботи, на відкритому засіданні ЕК наступна:

- назва теми;
- обґрунтування її актуальності;
- об'єкт, предмет, мета дослідження, завдання;
- короткий виклад основних результатів дослідження (за розділами);
- загальні висновки дослідження.

До того ж основну увагу в своєму виступі студент має зосередити на розкритті результатів, отриманих під час виконання поставлених завдань. Після виступу студента голова ЕК надає слово науковому керівникові та рецензенту або зачитує їхні відгуки. Також слухають відповідь студента на зауваження, висловлені в рецензії, та на запитання, які виникли у членів ЕК стосовно запропонованої до розгляду роботи. Кваліфікаційна робота оцінюється Екзаменаційною комісією з урахуванням її змісту і результатів захисту, а також висновків наукового керівника і рецензента.

Рішення ЕК про оцінку знань, виявлених при захисті бакалаврської / магістерської роботи, ухвалюють на закритому засіданні комісії відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів (Додаток К). При однаковій кількості голосів «за» і «проти» голос голови є вирішальним. Результати захисту бакалаврських / магістерських робіт оголошують у день захисту. Студента, кваліфікаційну роботу якого ЕК оцінила «незадовільно», відраховують з університету. У випадках, коли захист бакалаврської / магістерської роботи визнається незадовільним, ЕК встановлює, чи може студент подати на повторний захист ту саму роботу з доопрацюванням, чи він зобов'язаний опрацювати нову тему, визначену кафедрою. У такому випадку студент може бути допущений до захисту протягом трьох років після закінчення університету.

За результатами захисту кафедра може рекомендувати найкращі роботи для передачі їх у наукову бібліотеку університету з метою використання у навчальному процесі. Захищені роботи передаються на зберігання в архів університету.

Критерії оцінювання кваліфікаційної роботи

При оцінюванні якості виконання студентом випускної кваліфікаційної роботи застосовують такі основні критерії:

- актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи;
- чіткість формулювання мети і завдань дослідження;
- логіка побудови змісту роботи;
- якість теоретико-методологічного аналізу проблеми;
- ґрунтовність аналізу наукових джерел;
- правильність і повнота виконання поставлених завдань;
- самостійність в одержанні наукових результатів;
- змістовність зроблених узагальнень і висновків;
- дотримання чинних вимог до оформлення роботи;
- змістовність доповіді студента про основні результати дослідження;
- правильність та чіткість відповідей на запитання членів ЕК.

Відмінно – (90-100 балів):

бакалаврська / магістерська робота виконана вчасно, самостійно, тема дослідження розкрита повною мірою. Правильно визначено предмет, об'єкт дослідження. Зміст роботи продуманий, логічний, сприяє розкриттю заявленої теми. Мета та завдання чітко окреслені та реалізовані у дослідженні. Автор використовує сучасний методологічний інструментарій. Робота містить елементи наукової новизни та характеризується глибиною теоретичного опрацювання використаних джерел. Зміст розділів та підрозділів відповідає їх назвам, структура роботи чітка, її частини пропорційні за розміром, послідовно розміщені. Висновки логічні та ґрунтовні. Робота оформлена без порушення вимог, з дотриманням граматичних, пунктуаційних та стилістичних норм українського правопису. Відгук і рецензія позитивні. Доповідь під час захисту аргументована, логічна і повна. Відповіді на питання членів ЕК правильні, стислі, але й вичерпні.

Високу позитивну оцінку (82-100 балів) отримують студенти, які із теми кваліфікаційної роботи мали публікацію, за умови успішного захисту. Копія цієї публікації, титульна сторінка видання та зміст прошиваються у кваліфікаційній роботі після додатків.

Добре – (82-89 балів):

бакалаврська / магістерська робота виконана вчасно, тема дослідження розкрита, мета і завдання виконані, теоретичні узагальнення та висновки правильні. Проте є несуттєві недоліки у логіці дослідження та оформленні тексту. Застосування сучасного аналітичного інструментарію дещо неповне. Відгук і рецензія позитивні, але містять окремі зауваження до роботи. Доповідь логічна і аргументована, але не зовсім повна. Відповіді на питання членів ЕК правильні.

Добре – (75-81 балів):

бакалаврська / магістерська робота виконана вчасно, тема розкрита, теоретичні узагальнення та висновки в основному правильні. Мета і завдання дослідження реалізовані. Застосування сучасного аналітичного інструментарію неповне. Аналіз літературних явищ і текстів не завжди самостійний, обґрунтування висновків неглибокі. Робота оформлена з порушенням деяких вимог. Відгук і рецензія загалом позитивні, але містять конкретні зауваження до роботи. Доповідь логічна, але не зовсім аргументована. Відповіді на питання правильні, але невичерпні

Задовільно – (67-74 балів):

бакалаврська / магістерська робота виконана вчасно, проте з порушенням термінів виконання окремих етапів роботи. Тема роботи розкрита, але у змісті є суттєві недоліки. Мета і завдання дослідження реалізовані не повною мірою. Відсутній самостійний аналіз явищ. Висновки обґрунтовано непереконливо, авторські узагальнення неаргументовані, поверхові. У відгуку та рецензії вказано на суттєві зауваження щодо логічності та послідовності дослідження. Загалом дослідження має описовий характер. Робота оформлена із порушенням вимог. Доповідь не розкриває усієї суті проведеного дослідження, його результатів. Відповіді на питання членів ЕК мають загальний характер, є неповними.

Задовільно – (60-66 балів):

бакалаврська / магістерська робота подана до захисту вчасно, проте із порушенням термінів виконання усіх етапів роботи. Тема роботи розкрита частково, у змісті є недоліки. Мета і завдання дослідження реалізовані повною мірою. Відсутній аналіз явищ. Висновки непереконливі, авторські узагальнення відсутні. У відгуку та рецензії вказано на недоліки щодо логічності та послідовності дослідження. Дослідження має описовий характер. Робота оформлена із суттєвими порушеннями вимог. Доповідь не розкриває суті проведеного дослідження, його результатів. Відповіді на питання членів ЕК мають загальний характер, є неповними.

Незадовільно – (35-59 балів):

бакалаврська / магістерська робота подана до захисту невчасно. Відсутня логіка у побудові структури дослідження. Мета і завдання не реалізовані. Назви окремих розділів не відповідають їхньому змісту. Текст роботи має компіляційний характер. Зовсім відсутні самостійні судження. Висновки не співвідносяться зі змістом розділів та із завданнями. Робота оформлена із суттєвими недоліками, недбало, її обсяг становить лише половину від зазначеного у вимогах. Відгук та рецензія негативні. Доповідь взагалі не відображає зміст виконаної роботи, відповіді на питання членів ЕК неправильні.

Робота до захисту не допускається – незадовільно (1-34 балів):

бакалаврську / магістерську роботу було подано безпосередньо перед захистом, до того ж відгук наукового керівника та рецензія негативні або відсутні. Робота також до захисту не допускається, якщо тема виконаного дослідження не затверджена на засіданні Вченої ради університету чи факультету, а також якщо обсяг роботи становить третю частину від необхідного.

Якщо на останньому етапі виконання бакалаврської / магістерської роботи або під час захисту буде виявлено, що текст дослідження є плагіатом, то таку роботу за рішенням Вченої ради факультету чи кафедри до захисту не допускають або за рішенням членів ЕК знімають із захисту, навіть якщо попередньо отримані відгук наукового керівника чи рецензента позитивні.

ДОДАТКИ

Зразок оформлення титульної сторінки курсової роботи

Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
факультет технологій та дизайну

кафедра культурології

Курсова робота
зі спеціальності 034 Культурологія
освітньої програми «Культурологія»
на тему:
СИМВОЛІКА УКРАЇНСЬКОЇ ПИСАНКИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Виконав (ла): студент(ка) IV курсу, групи K-45
денної форми навчання

першого рівня вищої освіти

Іваненко Іван Іванович
(прізвище та ініціали)

Керівник: доктор історичних наук, доцент
Лук'яненко О. В.

Захищена «5» грудня 2022 р.

Кількість балів: 90

Значення оцінки відмінно

Члени комісії:

підпис

(прізвище та ініціали)

підпис

(прізвище та ініціали)

підпис

(прізвище та ініціали)

Полтава – 2022

Зразок оформлення титульної сторінки кваліфікаційної роботи

Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
факультет технологій та дизайну

кафедра культурології

Рекомендовано до захисту
«___» _____ 2022 р.,
протокол № _____
Зав. кафедри _____ (підпис)

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня «бакалавр (магістр)»

_____ (тема)

Виконав: студент __ курсу, групи _____
спеціальності 034 Культурологія
(прізвище та ініціали)
Керівник (прізвище та ініціали)
Рецензент (прізвище та ініціали)

Захищено _____ 2022 р.

кількість балів: _____
значення оцінки _____

Голова Екзаменаційної комісії _____ (підпис) (прізвище та ініціали)

Полтава-2022 року

Зразок оформлення змісту роботи

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ МЕЦЕНАТСТВА	
В УКРАЇНІ	6
1.1 Витоки меценатства в Україні.....	6
1.2 Меценатство у XVIII-XIX ст.....	10
1.3 Розвиток меценатства у середині XIX – початку XX ст.	14
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ МЕЦЕНАТСТВА В	
УКРАЇНІ.....	18
2.1 Меценатська діяльність в незалежній Україні	18
2.2 Проблеми та перспективи розвитку вітчизняного меценатства	22
ВИСНОВКИ	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	29

Зразок оформлення переліку умовних скорочень роботи

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

БКР – бакалаврське кваліфікаційне дослідження

ЗМК – засоби масової комунікації

ПК – палац культури

ЦДЮТ – центр дитячої та юнацької творчості

Зразок оформлення вступу роботи

ВСТУП

Актуальність дослідження. Меценатство – це універсальна загальнолюдська цінність, один з найважливіших атрибутів громадянського суспільства.....

Аналіз накопиченого в Україні позитивного і негативного досвіду меценатської діяльності, вивчення сучасного стану, розробка концепції та моніторингу реальних тенденцій розвитку меценатської діяльності – актуальна теоретична і практична проблема сучасної України.

Серед актуальних проблем розвитку меценатства є також питання дослідження його історичних концептів. На сучасному етапі історичного пізнання необхідно звернути увагу на процеси духовно-морального розвитку, докласти зусилля для аналізу і розуміння того, як зароджувались і поширювались в Україні ідеї безкорисливого служіння суспільним інтересам та яким чином вони регулювались органами публічної влади. Історія розвитку меценатської діяльності в Україні є концептуальною основою для визначення сутності даного явища на сучасному етапі.

Тому обрана нами тема курсового дослідження є актуальною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційне дослідження підготовлено згідно з тематикою наукових досліджень кафедри культурології Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (наукова тема «Полілог глобального та регіонального у формуванні соціокультурної ідентичності особистості» – номер державної реєстрації УкрІНТЕІ 0120U103840 (науковий керівник – доцент О. Лук'яненко) та «Концептуальні та технологічні основи інтеграції культурологічного й освітологічного знання в умовах професійної підготовки фахівців» – номер державної реєстрації УкрІНТЕІ 0122U200893 (науковий керівник – професор Л. Кравченко).

Меценатство як соціальне явище є предметом дослідження таких учених, як А. Сverdлова, Ю.Тазьміна. Духовно-моральнісні та соціальні мотиви меценатства стають предметом аналізу Н.Астахової, В.Прохорова. У працях Ю. Белікова, Ю. Гузенко, В. Корнієнко, Т. Курінної, С.Поляруш, І. Суровцевої та ін. розкривається роль меценатства в Україні переважно на регіональному рівні (Лівобережна Україна, Південь України, Середнє Придніпров'я, Харківська губернія). Історичні аспекти меценатства висвітлюються в працях О.Доніка, М.Слабошпицького, М.Пасічника.

Об'єктом курсової роботи є меценатство як соціокультурне явище.

Предметом дослідження є історія, сучасний стан та перспективи розвитку меценатства в Україні.

Мета роботи полягає в тому, щоб на основі комплексного аналізу

наукової літератури охарактеризувати розвиток меценатства в Україні та показати перспективи його розвитку.

Відповідно до мети курсової роботи були поставлені наступні **завдання**:

- розглянути сутність поняття меценатства як соціокультурного явища;
- проаналізувати історію становлення меценатства в Україні;
- показати проблеми та перспективи розвитку вітчизняного меценатства.

Методи дослідження. У процесі дослідження історії, сучасного стану та перспектив розвитку меценатства в Україні нами застосовувалися методи загальнонаукового та історичного аналізу. Порівняльно-історичний метод використано при аналізі основних напрямів меценатської діяльності у різних часові періоди. Системно-структурний метод дав можливість визначити

Апробація результатів дослідження. Загальну концепцію дослідження відображено у доповідях та повідомленнях автора на полях Міжнародної науково-практичної конференції «Реформування вищої освіти в контексті забезпечення сталого розвитку суспільства» (Полтава, 2022 р.), IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні соціокультурні процеси: компетентісно-аксіологічний аспект» (Полтава, 2022 р.), Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Дизайн-освіта майбутніх фахівців: проблеми та перспективи» (Полтава, 2022 р.), під час II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Мистецтво та мистецька освіта в сучасному соціокультурному просторі» (Бердянськ, 2022 р.) та IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу» (Полтава, 2022 р.).

Публікації. Основні положення роботи викладено в 1 одноосібній статті авторки у збірнику матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні соціокультурні процеси: компетентісно-аксіологічний аспект» (Полтава, 2022 р.).

Структура роботи обумовлена метою, завданнями і предметом дослідження. Курсова робота складається зі вступу, двох розділів основної частини, висновків та списку використаних джерел²⁷.

²⁷ *Методичні рекомендації щодо написання та захисту курсових робіт для студентів освітнього ступеня бакалавр спеціальності 034 Культурологія / укладачі В. А. Дмитренко, О. В. Лук'яненко. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2019. 20 с.*

Зразок оформлення СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ
(Національний стандарт України ДСТУ 8302:2015)

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: Один автор	1. Полянська Г. М. Жанровий пошук у балетній музиці Віталія Губаренка. Ніжин Видавець ПП Лисенко М. М., 2017. 328 с. 2. Суровцева І. Меценатство в Україні другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Донецьк, 2006. 176 с.
Два автори	1. Абрамович С. Д., Чікарьова М. Ю. Світова та українська культура: Навчальний посібник. Львів: Світ, 2004. 336 с. 2. Бочелюк В. Є., Бочелюк В. В. Дозвіллезнавство: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 208 с.
Три автори	1. Головаха Є., Горбачик А., Паніна Н. Україна та Європа: результати міжнародного порівняльного соціологічного дослідження. Київ: Інститут соціології НАН України, 2006. 142 с. 2. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2015. 476 с.
Чотири і більше авторів	1. Бікулов Д. Т, Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С. В. Менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 360 с. 2. Основи охорони праці : підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2016. 264 с.
Автор(и) та редактор(и)/упорядники	1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с. 2. Бутко М. П., Неживенко А. П., Пепа Т. В. Економічна психологія : навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ : ЦУЛ, 2016. 232 с. 3. Сучасні нетрадиційні релігійні вчення: Методичний посібник для студентів спеціальності 034 Культурологія освітнього ступеня магістр / укладачі: В. А. Дмитренко, О. В. Лук'яненко. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2017. 120 с.
Без автора	1. Країни пострадянського простору: виклики модернізації : зб. наук. пр. / редкол.: П. М. Рудяков (відп. ред.) та ін. Київ : Ін-т всесвітньої історії НАН України, 2016. 306 с. 2. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні : монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 172 с.
Багатотомні видання	1. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ : САМ, 2016. Т. 17. 712 с. 2. Лодий П. Д. Сочинения : в 2 т. / ред. изд.: Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков ; авт. вступ. ст. А. В. Сеницына. Киев ; Мелитополь : НПУ им. М. Драгоманова ; МГПУ им. Б. Хмельницького, 2015. Т. 1. 306 с.
Автореферати дисертацій	1. Кулініч О. О. Право людини і громадянина на освіту в Україні та конституційно-правовий механізм його реалізації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.
Дисертації	1. Авдєєва О. С. Міжконфесійні відносини у Північному Приазов'ї (кінець ХVІІІ – початок ХХ ст.): дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 301 с.

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З КУЛЬТУРОЛОГІЇ: ПОРАДИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ
Олександр Лук'яненко

Продовження Додатку Д

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Законодавчі та нормативні документи	<p>1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>2. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки : Указ Президента України від 21.02.2017 р. № 43/2017. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 23 лют. (№ 35). С. 10.</p>
Архівні документи	<p>1. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. <i>ЦДАВО</i>. Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3.</p> <p>2. Наукове товариство ім. Шевченка. <i>Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України</i>. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.</p>
Патенти	<p>1. Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.</p> <p>2. Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.</p>
Препринти	<p>1. Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б.М Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1).</p>
Стандарти	<p>1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація).</p>
Каталоги	<p>1. Історико-правова спадщина України : кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с.</p>
Бібліографічні покажчики	<p>1. Микола Лукаш : біобібліогр. покажч. / уклад. В. Савчин. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 356 с. (Українська біобібліографія ; ч. 10).</p> <p>2. Яценко О. М., Любовець Н. І. Українські персональні бібліографічні покажчики (1856-2013). Київ : Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, 2015. 472 с.</p>
Частина видання: книги	<p>1. Гетьман А. П. Екологічна політика держави: конституційно-правовий аспект. <i>Тридцять лет с экологическим правом</i> : избранные труды. Харьков, 2013. С. 205–212.</p>
Частина видання: матеріалів конференцій (тези, доповіді)	<p>1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття: порівняльно-правовий аналіз. <i>Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації</i> : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133–136.</p> <p>2. Лук'яненко О. В. Біографічні документи як джерело відтворення повсякдення освітян УРСР. <i>Біографічні документи в освіті: теорія і практика</i>: матеріали всеукр. наук.-практ. конференції (25 квітня 2017 р.). Полтава: ПОІШО, 2017. С.98-101.</p>

Продовження Додатку Д

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Частина видання: довідкового видання	1. Пирожкова Ю. В. Благодійна організація. <i>Адміністративне право України</i> : словник термінів / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С. 54–55.
Частина видання: періодичного видання (журналу, газети)	1. Хобта Л. Ю. Суспільна значущість меценатства, благодійності та спонсорства: світовий контекст. <i>Український історичний журнал</i> . 2006. №2. С. 154–158. 2. Дмитренко В. А. Дмитро Чижевський як дослідник українського бароко. <i>Молодий вчений</i> . 2018. №5.3 (57.3). С.1–4. 3. Литвиненко А. І. Леонид Лисовский – лабиринтами професійної судьми (Полтавський період життя і творчості композитора). <i>Virtus</i> . 2017. №17. С.18–23.
Електронні ресурси	1. Парки отдыха во Франции. URL: https://www.france-voyage.com/франция-туризм/parcsloisirs-panorama.htm 2. Лисяк В. Проблеми та перспективи організації активного дозвілля дітей та підлітків, які проживають у сільській місцевості. URL: http://www.oblrada.pl.ua/uploads/1stud/2012/06.pdf

Таблиця 2

Оформлення посилань на окрему статтю в основних міжнародних форматах ²⁸ .	
Назва стилю	Приклади оформлення посилання на статтю
APA	Rodnin, N. V., Tykhonkova, I. O., Kyuyamova, R. G., Garifulin, O. M., Gout, I. T., & Filonenko, V. V. (2003). Identification of tumor-associated antigens in human thyroid papillar carcinoma. <i>Biopolymers and Cell</i> , 19 (6), 541-547.
Harvard	Rodnin, N. V. et al., 2003. Identification of tumor-associated antigens in human thyroid papillar carcinoma. <i>Biopolymers and Cell</i> , 19 (6), pp. 541-547.
IEEE	N. V. Rodnin, I. O. Tykhonkova, R. G. Kyuyamova, O. M. Garifulin, I. T. Gout, and V. V. Filonenko, "Identification of tumor-associated antigens in human thyroid papillar carcinoma," <i>Biopolymers and Cell</i> , vol. 19, no 6, pp. 541-547, Nov. 2003. 54
MLA	Rodnin, N. V. et al. "Identification of Tumor-Associated Antigens in Human Thyroid Papillar Carcinoma." <i>Biopolymers and Cell</i> , 19.6 (2003): 541-547.
Vancouver	Rodnin NV, Tykhonkova IO, Kyuyamova RG, Garifulin OM, Gout IT, Filonenko VV. Identification of tumor-associated antigens in human thyroid papillar carcinoma. <i>Biopolym. Cell</i> ; 2003 Nov 20; 19 (6): 541-7.
Chicago	Rodnin, N. V., I. O. Tykhonkova, R. G. Kyuyamova, O. M. Garifulin, I. T. Gout, and V. V. Filonenko, "Identification of Tumor-Associated Antigens in Human Thyroid Papillar Carcinoma." <i>Biopolymers and Cell</i> 19, no 6 (2003): 541-547.

²⁸ Шліхта Н., Шліхта І. *Основи академічного письма: Методичні рекомендації та програма курсу*. Київ, 2016. С.54.

Додаток Е

Зразок оформлення додатків

ДОДАТКИ

Додаток А

Рис.1. Євродіснейленд у містечку Марі-ла-Валле

Додаток Ж

Форма засвідчення здобувачем вищої освіти – автором дослідження відсутності академічного плагіату в його роботі

Завідувачу кафедри культурології

Лук'яненку О. В.

ЗАЯВА

щодо самостійного виконання курсової роботи здобувачем вищої освіти

*Я, Іваненко Іван Іванович, студент факультету технологій та дизайну денної форми навчання IV курсу групи К-45 заявляю: моя курсова робота на тему **«СИМВОЛІКА УКРАЇНСЬКОЇ ПИСАНКИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ»** виконана самостійно і в ній не міститься елементів академічного плагіату. Всі запозичення з друкованих та електронних джерел мають відповідні посилання. Я ознайомлений з діючим Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка, згідно з яким виявлення плагіату є підставою для відмови в допуску курсової роботи до захисту та притягнення до академічної відповідальності.*

Я даю згоду Університету на перевірку моєї письмової роботи, за вище зазначеною темою, щодо виявлення елементів академічного плагіату (збігів / ідентичності / схожості) в інформаційній онлайн-системі виявлення збігів / ідентичності / схожості під назвою «UNICHECK» (<https://unicheck.com/uk-ua>).

(дата)

(підпис)

Іван ІВАНЕНКО

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З КУЛЬТУРОЛОГІЇ: ПОРАДИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ
Олександр Лук'яненко

Елементи звіту перевірки письмової роботи щодо виявлення елементів
академічного плагіату

Ім'я користувача:

Дата перевірки: 11.10.2022 17:24:12 MSK

Дата звіту: 11.10.2022 17:26:41 MSK

ID перевірки: 1012295282

Тип перевірки: Doc vs Internet

ID користувача: 100001489

Назва документа:

Кількість сторінок: 18 Кількість слів: 3697 Кількість символів: 30663 Розмір файлу: 198.68 KB ID файлу: 1012132815

8.9%
Схожість

Найбільша схожість: 4.06% з Інтернет-джерелом (<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3424>)

8.9% Джерела з Інтернету 5 Сторінка 20

Пошук збігів з Бібліотекою не проводився

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0%
Вилучень

Деякі джерела вилучено автоматично (фільтри вилучення: кількість знайдених слів є меншою за 10 слів та 0%)

0% Вилучення з Інтернету 4 Сторінка 21

Немає вилучених бібліотечних джерел

Елементи звіту перевірки письмової роботи щодо виявлення елементів академічного плагіату

Схожість

Джерела з Інтернету 5

1	http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3424	2 джерела	4.06%
2	http://ird.gov.ua/sep/sep20136(104)/sep20136(104)_326_MylyanRY.pdf	2 джерела	2.98%
3	https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/ethnopolitical_context_216.pdf		1.87%

Вилучення

Вилучення 4

	http://coe.osenu.org.ua/wp-content/uploads/2014/04/14-/Otsenka_vplivu.pdf	3 джерела	0.24%
	https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/09/dis_manailo-prykhodko.pdf		0.24%

Орієнтовна форма рецензії на курсову роботу

РЕЦЕНЗІЯ НА КУРСОВУ РОБОТУ

зі спеціальності 034 Культурологія

освітньої програми «Культурологія»

тема: _____

студента _____

групи _____ курсу, _____ форми навчання

Кафедра, на якій виконувалася курсова робота: культурології

Критерії оцінювання		Максим. бал	Бал, виставлений керівником
Наявність усіх елементів «Вступу» та правильність їх формулювання, актуальності теми, мети, завдань, об'єкту предмету, опису методів дослідження тощо		10	
Загальна оцінка рівня складності й науковості роботи (повнота реалізації мети і завдань у зміст розділів роботи, рівень оригінальності тексту)	Рівень	Високий	18-20
		Достатній	15-17
		Мінімально достатній	12-14
		Недостатній	0-11
Повнота і якість аналізу джерельної бази, культура посилань на використані джерела, якість бібліографічного опису		5	
Структурованість, лаконічність, рівень узагальнення (доцільність співвідношень обсягів окремих розділів роботи, дотримання вимог до загального обсягу роботи тощо)		5	
Достовірність і обґрунтованість висновків, їхня відповідність завданням роботи		5	
Оцінка якості й доцільності використаних ілюстративних матеріалів		5	
Дотримання нормативних вимог щодо оформлення курсової роботи		5	
Дотримання графіка виконання роботи, оцінка самостійності її виконання		5	
Загальна оцінка курсової роботи науковим керівником		60	

Аргументований висновок наукового керівника:

Науковий керівник _____ (_____)

« _____ » _____ 2022 р.

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З КУЛЬТУРОЛОГІЇ: ПОРАДИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ
Олександр Лук'яненко

(на звороті рецензії)

ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Критерії оцінювання		Максим. бал	Оцінка комісії
Доповідь студента на захисті курсової роботи	Рівень володіння змістом роботи, повнота розкриття теми	20	
	Чіткість, логічність, послідовність, лаконічність доповіді, наявність унаочнення <i>(за потреби)</i>	10	
Повнота і коректність відповідей студента на поставлені питання		10	
Оцінка за захист курсової роботи		40	
Додаткові бали (наявність публікацій, доповідей на конференціях тощо)		10	

Підсумкова оцінка за курсову роботу:

за 100-бальною шкалою: _____

значення оцінки: _____

Члени комісії:

(підпис)
(_____)
(ініціали прізвище)

(підпис)
(_____)
(ініціали прізвище)

(підпис)
(_____)
(ініціали прізвище)

«_» _____ 20__ р.

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З КУЛЬТУРОЛОГІЇ: ПОРАДИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ
Олександр Лук'яненко

Додаток II

**Відгук
наукового керівника
на кваліфікаційну роботу на здобуття освітнього ступеня
магістр**

зі спеціальності 034 Культурологія
освітньої програми «Культурологія»

(тема)
студента (ки) _____ курсу _____ групи

(прізвище, ім'я, по батькові)

<i>Критерії оцінювання</i>	<i>Максимальна кількість балів</i>	<i>Оцінка наукового керівника</i>
Обґрунтування актуальності проблеми, коректність визначення мети і завдань, виділення об'єкта і предмета дослідження тощо	5	
Відповідність змісту роботи обраній темі. Повнота розробки проблеми загалом та окремих її аспектів	10	
Логічність, послідовність, аргументованість викладу матеріалу, обґрунтованість і доказовість висновків	5	
Значення результатів роботи, її апробація (за наявності)	5	
Відповідність дослідження нормативним вимогам	5	
Організованість, сумлінність, відповідальність; творчий підхід і самостійність при написанні роботи; дотримання графіка роботи; рівень теоретичної та професійної підготовки студента, його здатність до самостійної професійної діяльності за фахом	10	
Загальна кількість балів	40	

Аргументований висновок:

Науковий керівник _____ (_____)
« _____ » _____ 2022 р.

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З КУЛЬТУРОЛОГІЇ: ПОРАДИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ
Олександр Лук'яненко

Додаток К

Відомість оцінювання кваліфікаційної роботи

на здобуття освітнього ступеня бакалавр (магістр)
зі спеціальності 034 Культурологія
освітньої програми «Культурологія»

_____ (тема)
студента (ки) _____ курсу _____ групи

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

Підсумкова оцінка:

<i>Критерії оцінювання</i>	<i>Максимальна кількість балів</i>	<i>Отримані бали</i>
Загальна оцінка кваліфікаційної роботи науковим керівником, зафіксована у його відгуку	40	
Загальна оцінка кваліфікаційної роботи рецензентом (згідно з рецензією) («відмінно» – 20 балів, «добре» – 16 балів, «задовільно» – 12 балів, «незадовільно» – 7 балів)	20	
Оцінка за захист кваліфікаційної роботи <u>Критерії:</u> – рівень володіння змістом роботи, повнота розкриття її у доповіді; – повнота відповідей на порушені питання, уміння вести наукову дискусію; – якість презентації роботи.	15 15 10	

за 100-бальною шкалою: _____ значення оцінки: _____

Голова
Екзаменаційної комісії _____ (_____)
Члени
Екзаменаційної комісії _____ (_____)
_____ (_____)
_____ (_____)
« _____ » _____ 2022 р.

Методи наукового пізнання в культурологічному дослідженні

Науковий метод – це порядок і послідовність пізнавальних дій, що свідомо обґрунтовуються та цілеспрямовано застосовуються для досягнення істини; це спосіб пізнання і перетворення дійсності, зумовлений закономірностями відповідного об'єкта. Має різні види:

- за функціональними можливостями (етапні методи спостереження та універсальні);
- за способом реалізації (логіко-аналітичні, візуально-графічні, експериментально-ігрові, математичні);
- за функціями, які вони здійснюють у пізнанні (систематизації, пояснення, прогнозування);
- за точністю припущення (детерміністичні та стохастичні (ймовірнісні));
- за сферами дослідження (фізичні, біологічні, соціальні, технічні);
- за рівнем пізнання (емпіричні, теоретичні)²⁹

Методологія – це частина певної галузі науки або практичної діяльності, що осмислює і обґрунтовує методи, що застосовуються у пізнавальних процесах.

Методика – це алгоритм ефективного використання методів у конкретних ситуаціях людської діяльності (наприклад: методика визначення оригінальності твору мистецтва, організації спостереження тощо).

²⁹ Основи наукових досліджень: навч. посіб. / за заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль, 2014. С.84.

Загальнонаукова методологія

Історичний підхід у культурології дає змогу дослідити виникнення, становлення і розвиток соціокультурних процесів і явищ у хронологічній послідовності з метою виявлення внутрішніх і зовнішніх зв'язків, суперечностей і закономірностей.

Порівняльно-історичний метод у культурології – сукупність пізнавальних засобів і процедур, які дозволяють виявити схожість і відмінність між соціокультурними явищами, що вивчаються, визначити їх генетичну спорідненість (зв'язок за походженням), загальне і специфічне в їхньому розвитку

Принцип історизму вимагає розгляду всіх історичних фактів, явищ і подій відповідно до конкретно-історичних обставин, в їх взаємозв'язку і взаємообумовленості, в динаміці, як воно виникло, які етапи в своєму розвитку пройшло, чим стало на той чи інший момент часу, у зв'язку з конкретним досвідом історії, у світлі подальших подій.

Принцип об'єктивності вимагає від того, хто вивчає історію культури, спиратися лише на реальні факти, не викривляючи їх і не підганяючи під задалегідь створені схеми чи висновки.

Принцип соціального підходу – передбачає розгляд соціокультурних процесів з урахуванням соціальних інтересів різних прошарків населення, форм їхнього вияву в суспільстві, у тому числі в економічній та політичній сферах, у суперечностях соціальної поведінки та традицій; дозволяє дати оцінку впливу соціальних сил, прошарків та політичних партій на розвиток суспільного прогресу, їх відповідність загальнонаціональним, державним інтересам.

Принцип альтернативності – визначає ступінь вірогідності здійснення тієї чи іншої події, явища, процесу на підставі аналізу об'єктивної реальності та можливостей, дозволяє по-новому оцінити шлях кожної країни, побачити невикористані можливості процесу, сформулювати уроки на майбутнє.

Хронологічний підхід – передбачає виклад матеріалу у хронологічній послідовності.

Синхронний підхід – одночасне вивчення подій, які відбуваються в суспільстві.

Метод періодизації – дає можливість виявити зміни якісних особливостей і встановити моменти цих змін.

Ретроспективний метод – дозволяє відновити процес за виявленими типовими ознаками й показати закономірності його розвитку.

Структурно-системний – надає можливість розглядати суспільство як складну систему з множиною зв'язків у «вертикальному розрізі» ієрархічно організованих груп.

Термінологічний принцип культурологічного дослідження передбачає вивчення історії категорій культури, понять і термінів, розробку і уточнення їх змісту та обсягу, встановлення взаємозв'язку та субординації понять, їх місця в понятійному апараті теорії, на якій базується дослідження.

Метод термінологічного аналізу і метод операціоналізації понять у культурології – визначення обсягу та змісту понять культури здійснюється через родову ознаку і найближчу видову відмінність; спочатку називають родове поняття, до якого термін, що визначається, входить як складова. Потім указують на ту характеристику об'єкта, яка відрізняє його від усіх подібних, причому ця ознака має бути найсуттєвішою.

Діяльнісний підхід у культурології вказує на компонентний склад соціокультурної активності, серед якої суб'єкт діяльності, його потреби, об'єкт і засоби впливу, технологія та умови діяльності, її результат, що дозволяє з'ясувати мотиви і призначення колективів людей та соціальних інститутів, оцінити їхню поведінку за певних суспільних умов, стан та перспективи подальшого існування в суспільстві і державі.

Інформаційний підхід при вивченні будь-якого об'єкта культури чи суспільства, виявляє найхарактерніші для нього інформаційні аспекти; дає змогу уявити сучасний світ як складну глобальну багаторівневу систему, яку утворюють три взаємопов'язані системи нижчого рівня: система «Культура як друга природа»; система «Суспільство»; система «Людина», через яку і відбувається взаємодія людини і суспільства.

Соціологічний підхід розглядає культуру як цілісне утворення, складну ієрархічну систему і соціальний феномен.

Еволюціоністський підхід спирається на ідею особливого типу незворотних змін в культурі, які вважаються універсальними для пояснення послідовних етапів динаміки культурних феноменів від певної однорідності (гомогенності) до різнорідності (гетерогенності), відтак розвиток культури розглядався як закономірний процес – усі народи і культури проходять однакові стадії еволюційного розвитку; стверджує принцип єдності людського роду та спорідненості потреб народів у формуванні культури, заперечує погляди на історію як послідовності унікальних подій, які не піддаються об'єднанню в певні послідовності³⁰.

Новоеволюціоністський підхід поєднує ідеї класичного еволюціонізму, функціоналізму і дифузійнізму, охоплює дослідження незворотних соціокультурних змін, які обумовлені взаємовідношеннями людини як виду з навколишнім середовищем; зосереджує увагу: на двох відносно незалежних механізмах адаптації – біологічному і культурному; на обґрунтуванні не лише однолінійної, але й багатолінійної та універсальної еволюції; стверджує концепція модернізації, яка обґрунтовує необхідність та переваги нових моделей розвитку суспільств, основаних на науковому знанні, нових технологіях, демократичних цінностях, раціоналізації соціокультурного життя.

Цивілізаційний підхід пропонує осмислення культурно-історичного процесу в контексті плюралістичної історичної моделі, основаної на аналогії з органічним життям; подібно до живих організмів, культури проходять цикл розвитку від народження до смерті; є абсолютно унікальні, замкнені, а їх культурні смисли неосяжні для інших культур; історична необхідність виявляється як невідворотність проходження певних етапів життєвого циклу, але це не дає підставу вести мову по єдиних шляхах історико-культурного розвитку, єдиних цілях та культурних універсалиях.

Функціоналістський підхід розглядає суспільства і культури потрібно починати з виявлення їх функцій, оскільки вони дозволяють виявити специфічні особливості кожного елемента тієї чи іншої системи (суспільства як системи, культури як системи, соціальних інститутів як системи і таке інше) та їхню роль в інтеграції елементів в рамках цілого.

³⁰ Філіпченко О.В. *Курс лекцій з культурології*. Херсонський державний аграрний університет, 2010.

Марксистський підхід пропонує діяльністний підхід до пояснення генезису та сутності культури; поділ культури на матеріальну і духовну та обґрунтування їх взаємозалежності; матеріалістичне тлумачення культури та її динаміки; поділ соціокультурної еволюції на культурно-історичні аспекти у відповідності до пануючого способу виробництва; обґрунтування принципів розбудови культури та культурної політики, зокрема принципу комуністичної партійності (класового підходу), народності мистецтва, пролетарського інтернаціоналізму, патріотизму та соціалістичного гуманізму.

Психоаналітичний підхід інтегрує ідей та принципів прикладної та соціальної психології в різних школах психоаналізу, які прагнули обґрунтувати обумовленість культурної творчості психологічними факторами, просуває ідею смислової єдності змісту психологічного простору, в якому представлені як первісні психічні реакції архаїчної людини, так і сучасні психічні стани духовного життя кожного індивіда, що проявляється в подібності смислів і образів прадавніх казок, міфів, співів, фантазій та сучасних художніх рефлексій, що містяться в творах мистецтва.

Ігровий підхід у дослідженні культури спирається на те, що гра постає як форма вільного самовиявлення людини й розгортається у імпровізації, змаганні, виставі, репрезентації ситуацій, стану речей, що присутнє не лише в мистецтві, спорті, але й в правосудді, військовій справі, філософії. культурологічних дослідженнях робиться наголос на поєднання в грі двох елементів – психічних емоціональних переживань і раціональних за своєю природою та обов'язкових для усіх учасників правил гри; на ігровий момент як моделювання дійсності; на роль гри як засобу комунікації в різних сферах життєдіяльності; на визначну роль елементів творчого пошуку, який позбавляє від тягара стереотипів та догм тощо.

Теологічний підхід у дослідженні культури розглядає релігію як основу розвитку культури, ґрунтує все на ідеї Бога, а людська діяльність стає культуротворчою в тій мірі, в якій вона наближає людину до Бога.

Структуралістичний підхід у вивченні культури концентрує основну увагу на дослідженні інваріантних відношень (структур) в динаміці різних культурних систем, засадничими для яких є уявлення про культуру як сукупність знакових систем і культурних текстів, про наявність універсальних інваріантних психічних структур, що визначають механізми реакції людини на впливи оточуючого середовища, про можливість вивчення різних культур шляхом порівняльного аналізу і наукового пізнання знакових систем культури.

Постструктуралістичний підхід – спрямований на осмислення «неструктурованого» в структурах, на виявлення апорій і парадоксів, які виникають при дослідженні суспільства і культури за допомогою мовних структур, за межі структур виходять артефакти культури, випадки, жести, свобода, влада та владні відношення – трактуються як метафори, що набувають смислу в грі зміщених значень, а головною силою, від якої залежать усі прояви індивідуального і соціального життя, є бажання – це гранична реальність, яка визначає все неструктуроване в структурі; реальність постає як текстуалізований світ, але текст не має структури, об'єктивність досліджень, метод і науковість не мають особливого значення і не висуваються як цілі «читання тексту».

Системний підхід у культурології. Система – це цілісність, яка становить єдність закономірно розташованих і взаємопов'язаних частин. Соціокультурна система має головний, системоутворюючий елемент та взаємодіє із зовнішнім середовищем в процесі чого виявляється її сутність та призначення. Діє система принципів:

- 1) **принцип цілісності** структурованого об'єкта культури;
- 2) **принцип примату цілого над його складовими**, який означає, що функції окремих компонентів культури і підсистем підпорядковані функції системи в цілому, її меті;
- 3) **принцип ієрархічності**, який постулює підпорядкованість компонентів системі, а також підпорядкованість культурних систем нижчого рівня більш глобальним соціокультурним системам;
- 4) **принцип структурності**, який вказує на закономірні зв'язки між складовими системи, які зумовлюють специфіку системного утворення;
- 5) **принцип самоорганізації** – уявлення про те, що соціокультурна система здатна самостійно підтримувати, відтворювати і вдосконалювати свою організацію в умовах зміни зовнішнього середовища;
- 6) **принцип взаємозв'язку із зовнішнім середовищем** від якого вона бере необхідну речовину, енергію та інформацію та служить цілям системи вищого порядку.

Культурологічний підхід – семіотичне трактування культури як матриці, генетичного коду відтворення та розвитку суспільних явищ, а також природи, яка залучена людиною до процесу її життєдіяльності, що виявляє зміст культурної інформації та її носіїв (цінності, ідеї, переконання, символи, міфи, традиції, принципи, усталені суспільні інститути тощо), процес їхнього творення, трансляції в простір життєдіяльності людини, детермінацію елементами культури та національною культурою загалом процесів і явищ суспільного життя³¹.

Синергетичний підхід у культурології – полягає в дослідженні процесів самоорганізації, механізму спонтанного формування, функціонування та розвитку складних, відкритих, неврівноважених культурних систем; передбачає ймовірнісне бачення світу, базується на дослідженнях нелінійних систем, які у процесі розвитку проходять через критичні точки (точки біфуркації), в яких відбувається розгалуження системи через вибір одного з рівнозначних напрямів її подальшої самоорганізації в наслідок дії т. з. атрактора.

Семіотичний підхід ґрунтується на твердженні, що будь-який культурний об'єкт чи процес (матеріальний або духовний) можна розглядати як певний знак, знакову систему (або текст культури) завдяки якому здійснюється комунікація, трансляція досвіду від покоління до покоління; передбачає з'ясування культурних смислів, механізмів їх виникнення та функціонування; ґрунтується на інформаційно-семіотичному розумінні культури, за якого, якщо висловлюватися метафізично, культура є не тільки, і не стільки, світом артефактів як таких, а світом символів, знаків та комунікаційних процесів, в яких артефакти постають як символи, що потребують інтерпретації та розуміння.

Компаративізм – один із видів порівняльно-історичного методу для встановлення подібності чи то сюжетних ліній, літературних образів в художніх творах або в фольклорі різних народів, чи то схожості в розвитку споріднених мов з метою встановлення найбільш давньої з них.

Біографічний метод – це система засобів дослідження життєвого шляху людини, характерних рис особистості того чи іншого діяча культури, письменника, автора в контексті історії та взаємовідносин з іншими визначними людьми того часу, спрямовані на реконструкцію життєвих програм і сценаріїв розвитку особистості; дозволяє опосередковано дослідити духовне життя певної епохи чи групи людей (зокрема, еліти), виявити тенденції розвитку субкультур, ставлення людей до тих чи інших визначних подій культурного життя.

³¹ Філіпченко О.В. *Курс лекцій з культурології*. Херсонський державний аграрний університет, 2010.

Діахронно-синхронний метод в культурологічному дослідженні передбачає розгляд предмету дослідження в єдності історії та сучасності, пошук механізму їх взаємодоповнення і взаємодії через діалог, інколи – полілог³².

Діахронний аналіз передбачає розгляд предмету дослідження в його історичному розвитку.

Синхронний аналіз передбачає порівняльне дослідження предмету в одному обраному історичному проміжку часу.

Соціокультурний підхід – теорія і методологія соціокультурного відтворення, що акцентує увагу на єдності культури і соціальності, базується на наукових досягненнях культурології, історичної та психологічної антропології, етнографії, соціології, педагогіки, теорії соціальних комунікацій тощо.

Метод типологізації – розподіляє досліджувані об'єкти по декількох групах із особливими ознаками, типологічне осмислення можливе щодо рівні культурних форм (міф, ритуал, магія, тотем, символ тощо), культурних систем (релігія, наука, мистецтво), культурно- історичної динаміки (первісна культура, культура Стародавнього світу, Середніх віків, Відродження, Нового часу, сучасності); Залежно від характеру методологічних підстав процедури типологізації здійснюється на таких рівнях: глобальний (традиційні/інноваційні культури), історичний («доосьові»/ «осьові» культури), соціально-історичний³³.

³² Філіпченко О.В. *Курс лекцій з культурології*. Херсонський державний аграрний університет, 2010.

³³ *Сучасна культурологія. Навч. посібник* / під ред. К.Кислюк. Київ: Кондор, 2018. 342 с.

Методи емпіричного дослідження

Спостереження – це спеціально організоване, цілеспрямоване й системне сприйняття предметів і явищ у звичних (природних) умовах їх буття, що спираються на дані органи чуття: зір, слух, дотик, нюх, смак і опосередковане раціональними знаннями. Спостереження може бути **безпосереднім і опосередкованим**. В останньому випадку риси і властивості предметів, явищ і процесів фіксуються за допомогою приладів, які сприяють пізнавальній спроможності органів чуттів людини

Експеримент – дослідження явищ і процесів у контрольованих або штучних умовах. Істотна відмінність і перевага експерименту як наукового методу над спостереженням полягає в тому, що об'єкт пізнання вивчається «в чистому» вигляді, коли усунуті чинники, які заважають виявити і описати певні властивості чи зміни.

Вимірювання – це процедура визначення числового значення певної величини за допомогою еталону – одиниці вимірювання. Властивості, що підлягають вимірюванню за допомогою фізичних методів, називаються фізичними величинами (довжина, маса, електропровідність, об'єм інформації тощо).

Порівняння – процес зіставлення предметів і явищ з метою встановлення схожості чи відмінності між ними, а також знаходження спільного (загального) в них. Порівнювати можна те, що має об'єктивно існуючу спільність; при цьому порівнянню підлягають найважливіші ознаки предмета дослідження. Порівняння може бути прямим чи опосередкованим (через зіставлення з об'єктом, який виконує роль еталону).

Опис – фіксація відчуттів як знань про окремі сторони, ознаки предметів і явищ. Ця пізнавальна операція полягає в занотовуванні результатів досліду (спостереження, експерименту, вимірювання чи порівняння) за допомогою певних систем позначень, що прийняті в науці.

Соціологічне опитування – метод збору соціальної інформації про досліджуваний об'єкт під час безпосереднього або опосередкованого спілкування соціолога з респондентом (йдеться відповідно про інтерв'ю та анкетування). Опитування полягає в задаванні людям спеціальних запитань, відповіді на які дозволяють дослідникові отримати необхідні відомості, залежно від завдань дослідження.

Тіньове екранування або «Casestudy» – метод прихованого спостереження за тим, як люди використовують товари, користуються культурними послугами, направлений на виявлення особливостей споживання культурного продукту, коли поведінка спостережуваного в реальних умовах максимально природна, інформація досить достовірна, але присутня складна інтерпретація даних, і досить низький відсоток згоди на спостереження³⁴

Складання поведінкових карт – метод, заснований на автоматичному фотографуванні ситуацій споживання культурних продуктів і послуг, коли, практика споживання фіксується достатньо детально, що передає максимально достовірну інформацію про досвід споживання, проте є високий рівень відмов від спостереження.

Фоторепортажі – метод дослідження, за яким самі респонденти роблять фотографії в найбільш важливі, на їх думку, моменти життя, після чого з респондентами проводять інтерв'ю, де вони коментують зроблені знімки.

Подорож споживача – застосовується для вивчення споживчої логістики, що проявляється протягом певного інтервалу часу. Спостерігач приховано супроводжує членів домогосподарства, вивчаючи їх образ здійснення покупок, роботи, проведення дозвілля, що допомагає в отриманні інформації про споживчу логістику груп, причини вибору магазинів та місць розваг, активність роботи і дозвілля, вартість проведення дослідження висока³⁵.

³⁴ Богомолова Л. Н. *Можливості застосування етнографічного методу в соціально-економічних дослідженнях*. URL: http://www.politanaliz.ru/articles_686.html

³⁵ *Що таке етнографічне дослідження?*

URL: http://www.marketagency.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=760&Itemid=555

Домашні візити – дослідники приходять додому до респондентів і спостерігають за тим, як уживаються ті або інші культурні об'єкти чи послуги в природних умовах мешкання, вивчають інші елементи життя респондентів.

Інтерв'ю з «крайніми» категоріями споживачів – передбачає спілкування з людьми, які знають все або не знають нічого про культурний продукт або послугу, направлений на вивчення представлень неінформованих і вкрай досвідчених груп споживачів³⁶.

Метод супроводу споживача – полягає в супроводі споживача під час його походу за товарами чи послугами, під час здійснення покупок чи послуг або після них з респондентом проводять інтерв'ю, акцентуючи увагу на яких-небудь речах, певних аспектах роботи закладу тощо.

Метод ведення щоденникових записів – спостережувані домогосподарства письмово висловлюють особистий досвід використання культурних об'єктів і послуг, що оптимально виявляє критичні зони, котрі доставляють незручності в процесі споживання³⁷

Антропологічний аналіз культурних послуг – застосовується для оцінки ефективності бренду або продукту на конкретному ринку або в різних культурних контекстах; для розробки комунікаційних стратегій і реклами торгової марки або виду продукції відповідно до глибоких культурних особливостей суспільства; для аналізу культурного значення і емоційної глибини культурного продукту; розробки рекламної кампанії, для найбільш ефективної реакції; для аналізу стратегій використання конкретних засобів масової інформації для оцінки ефективності різних культурних продуктів або груп людей.

³⁶ Кудирко О. В. *Методи етнографії та антропології споживання в сучасних маркетингових дослідженнях*. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/197263392.pdf>

³⁷ Нові часи, нові дослідження: етнографія і маркетинг. URL: <http://www.sostav.ua/columns/2008/11/25/66/15822/>

Теоретичні методи дослідження

Абстрагування – процес мисленнєвого відволікання від другорядних ознак предметів і явищ культури та прийняття до уваги тих, які є суттєвими та цікавлять дослідника. Результатом абстрагування є абстрактні образи або абстракції, а мислення за допомогою абстракцій – абстрактним мисленням. Абстракціями є наукові поняття.

Сходження від абстрактного до конкретного – це метод теоретичного дослідження, який полягає у русі від певної абстракції як схематичного, обмеженого, неповного знання про об'єкт через послідовні етапи розширення і поглиблення пізнання (перехід до абстракцій нижчого рівня), аж до повного і цілісного відтворення у теорії (у сукупності понять і суджень) досліджуваного предмета

Ідеалізація – метод конструювання за допомогою мислення абстрактних об'єктів, яких немає в дійсності, але які допомагають досліджувати реальні явища і процеси.

Формалізація – метод вивчення об'єктів пізнання шляхом відображення їхньої структури та властивостей у знаковій формі за допомогою штучних мов (мови математики, фізичних формул, хімічних знаків тощо). За умов формалізації розмірковування щодо об'єктів пізнання переносяться у площину оперування знаками (формулами). Переваги формалізації як методу дослідження у тому, що вона узагальнює, стисло і чітко фіксує певні властивості явищ і процесів у знаках.

Аксіоматичний метод – це спосіб побудови наукової теорії, згідно якого без доведення приймаються деякі твердження (аксіоми), з яких шляхом доказу за логічними законами виводяться усі інші твердження теорії (так звані теореми).

Гіпотетико-дедуктивний метод – метод наукового пізнання, який полягає у висуненні гіпотез про причини досліджуваних явищ і виведенні висновків з цих гіпотез шляхом дедукції. Умовивід, отриманий на основі цього метода, матиме ймовірнісний характер.

Універсальні (загальнологічні) методи дослідження

Аналіз – метод, який полягає в тому, що об'єкт пізнання поділяється на окремі частини (компоненти та елементи) для їхнього детального вивчення для того, щоб згодом утворити цілісне уявлення про нього, здійснивши синтез отриманої інформації.

Синтез – це об'єднання (реальне і умоглядне) в процесі пізнання різних частин об'єкта дослідження в одно ціле, яке дозволяє зробити висновок про його сутнісні риси, структуру та призначення.

Узагальнення – це процес виявлення загальних властивостей і ознак предметів, явищ і процесів.

Індукція – логічний прийом дослідження, який полягає в русі думки від одиничного до загального. Індуктивні узагальнення, як уже зазначалось, носять ймовірнісний характер і розглядаються як дослідні істини та емпіричні закони.

Дедукція – такий умовивід, в якому висновок про окремий елемент класу предметів робиться на основі знань про загальні властивості всієї сукупності предметів даного класу.

Аналогія – процес встановлення схожості деяких властивостей між явищами і процесами, тобто це дослідницька дія, коли знання, що отримані від розгляду певного об'єкта, переносяться на інший, менш досліджений і менш доступний об'єкт.

Моделювання – метод дослідження, суть якого в заміщенні об'єкта дослідження іншим об'єктом, спеціально для цього створеним – моделлю. Моделі є уявними (ідеальними) чи реальними (матеріальними) системами, які, відображаючи той чи інший об'єкт дослідження, здатні стати джерелом нової інформації про нього. Ідеальні моделі виражаються в знаковій формі, наприклад, в математичних символах і формулах.

Евристичні (пошукові) методи.

«Мозковий штурм» або конференція ідей – передбачає генерування ідей у процесі обговорення проблеми або наукової дискусії; «мозкового штурму» в умовах змагання, коли одна група експертів формує певне бачення ситуації та обґрунтовує його, а інша (опонент) – аналізує та піддає сумніву;

Метод «Дельфі» – анонімного опитування незалежних спеціалістів на поставлені питання (опитування завершується формуванням певних пропозицій та повторним опитуванням щодо отримання результатів або спірних питань);

Метод ПАТТЕРН – розбивка проблеми на окремі проблеми, побудова «дерева рішень» у результаті роботи з експертами.

Візуально-графічні методи – пов'язані з використанням схем, діаграм, картограм тощо, які дають наглядний синтезований образ досліджуваного об'єкта і при цьому показують його структурні елементи, причинно-наслідкові зв'язки, інтенсивність розподілу тощо.

Бенчмаркінг – це метод заснований на порівняльному аналізі роботи культурної установи з кращими прикладами галузі (або інших галузей) використовується як метод управління ефективністю різних сфер діяльності.

*Методи історичних наук в культурології*³⁸

Методи дипломатики – методи спеціальної історичної дисципліни, котра критично перевіряє вірогідність актів, виявляє підроблені або фальсифіковані акти, які непридатні для відтворення соціокультурного та історичного процесу, усуває недостовірність, вигаданість фактів або подій, викладених у таких актах, процеси створення, поширення та функціонування документа, а саме технологію виготовлення та матеріальну основу і конструкцію, складові змісту, способи розповсюдження тощо; узагальнює зібраний емпіричний матеріал для виявлення традицій складання актів, тенденцій їхнього розвитку, їхніх загальних і специфічних рис залежно від змісту, походження, часу і місцевості написання, а також напрацьовує методологію й методику їхнього аналізу; систематизує акти за ознакою походження чи авторства (публічні, приватні, публічно-приватні, приватно-публічні); за ознакою місця дії (державні, світські, церковні); за співвідношенням умісту тексту і предметної ситуації (договірні, договірно-законодавчі, засвідчувальні, законодавчо-розпорядчі, розпорядчі, протокольно-резолютивні).

Методи сфрагістики – методи спеціальної історичної дисципліни, яка займається вивченням печаток, їх описом, дослідженням умов і засобів їх застосування, проводить сфрагістичний аналіз писемних джерел (пошук і підготовку до вивчення писемних джерел; прочитання легенд, з'ясування зображень, хронологічне визначення і пошук осіб, які виставили печатку, встановлення достовірності джерела; класифікацію пам'яток, використання їх у дослідженнях).

Методи фалеристики – методи спеціальної історичної дисципліни, яка вивчає та аналізує всі аспекти функціонування нагород: порядок представлення до них, вручення, всі види документів про створення нагород, постанови про права і обов'язки нагороджених, пільги для них відповідно до історичних традицій та політичного устрою держав.

³⁸ Горохівський П.І. *Спеціальні історичні дисципліни: Курс лекцій: Навчальний посібник для студентів денної форми навчання*. Умань: РВЦ «Софія», 2010. 268 с.

Методи вексилології – методи спеціальної історичної дисципліни, яка вивчає прапори, стяги, знамена, хоругви, бунчуки, вимпели, штандарти та інші вексиліуми як історичні пам'ятки, досліджує їхній символічний зміст, а також розвиває на науковому рівні основи їх теоретичного і практичного застосування у сучасних умовах у трьох різних аспектах: як історичні джерела; як засіб джерелознавчих досліджень; як пам'ятки мистецтва.

Методи ономастики – методи спеціальної історичної дисципліни, що вивчає власні імена, їх функціонування в мові і суспільстві, закономірності їх утворення, розвитку і постійних перетворень: антропоніми – особові імена людей; етніоніми групові, родові, етнічні імена людей; топоніми – назви географічних об'єктів; космоніми – назви космічних об'єктів: галактик, зірок, планет, супутників, астероїдів, комет і т. ін.; зооніми – власні імена тварин; фітоніми – назви рослин; хрононіми – назви періодів часу; ергоніми – назви політичних і громадських людей; хрематоніми – назви різних предметів: знарядь праці і інструментів, приладів, побутових предметів, і т. ін.; порейоніми – назви засобі в пересування: автомобілів, потягів, літаків, кораблів, космічних апаратів і т. ін.; ооніми – назви нагород; геортоніми – назви свят, ювілеїв, урочистостей; фіктоніми – вигадані імена, які використовуються в художніх творах; міфоніми – назви фантастичних об'єктів; теоніми – імена божеств.

Методи етніміки – методи спеціальної історичної дисципліни, що займається вивченням власних назв етносів; має низку номенклатурних термінів: аутоетноніми, тобто самоназви, ектоетноніми – назви, дані іншими народами; хороніми – назви країни і населення її, котойконіми – означення людей за місцем проживання, етнофороніми – етнічне ім'я окремого його представника, який має ще своє особове ім'я та прізвище та ін.

Методи боністики – методи спеціальної історичної дисципліни, яка вивчає грошові знаки з використанням системи методів (емблематичного – описує герби, емблеми, символічні знаки; палеографічного – шрифти, монограми, підписи та рукописні позначки; сфрагістичного – печатки, перфорації, конгреви, поштові штемпелі; хронологічного – дати; метрологічного – номінали; орнаментального – прикраси; філігранологічного – водяні знаки та матеріал, з якого виготовлено грошовий знак (основа); епіграфічного – додаткові надруки, зроблені вже після емісії грошових знаків; Дипломатичного – формуляр і зміст написів; орфографічного – орфографію текстів).

Методи нумізматики – методи спеціальної історичної дисципліни, яка вивчає монети зі сторони зображень (іконографія), написів (легенда), ваги, розміру, і якості (проба), техніки і виготовлення, регіону і часу їх обігу.

Метод просторового визначення – метод комплексного підходу до вивчення етнографічних і історико-культурних проблем розселення народів і особливостей їхньої культури³⁹.

Методи палеографії – методи спеціальної історичної дисципліни, яка вивчає зовнішні ознаки рукописних джерел і пов'язану з ними графіку букв, почерк, матеріали для письма, фарби, чорнило, водяні знаки, печатки, формат та перепліт писемних джерел, знаряддя для письма, прикраси рукописів, інформацію про рівень писемності, освіченості і специфіку роботи державних установ в галузі дослідження зовнішніх ознак писемних джерел⁴⁰.

Методи хронології – методи спеціальної історичної дисципліни, яка вивчає різноманітні системи обліку часу, календарі, типи календарних систем та різні системи літочислення в їх розвитку і взаємозв'язку, визначає уточнює і перевіряє дати джерел, приводить їх у відповідність до сучасної системи ліку часу розробляє методи обробки прямої і непрямой інформації, що допомагають датувати події.

Методи метрології – методи спеціальної історичної дисципліни, яка вивчає міри довжини, ваги, поверхні і об'єму, історію формування і розвитку різноманітних систем виміру; переведення мір виміру, що існували в минулому в різних народів у відповідність з сучасними метричними одиницями, писемні пам'ятки, які зберегли різноманітні дані про міри; речові джерела: монети, гирьки, лінійки, архітектурні споруди з певними «стандартними» розмірами, посуд стандартної форми та інші.

Методи генеалогії – методи спеціальної історичної дисципліни, яка займається вивченням родоводів.

³⁹ Семіотичний аналіз явищ культури: Монографія. Київ, Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України, 2021. 396 с.

⁴⁰ Шологон Л. І. Спеціальні історичні дисципліни: мова та письмо. Конспекти лекційних занять. Навчально-методичний посібник для студентів другого курсу Інституту історії, політології і міжнародних відносин спеціальності «Історія». Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2014. 84 с.

Методи іконографії – методи спеціальної історичної дисципліни, яка вивчає звичайні (несимволічні) зображеннями: репродукції картин, гравюри, мініатюри літописів, рукописні і першодруковані книги.

Методи філателії – методи спеціальної історичної дисципліни, яка вивчає поштові марки.

Методи філокартії – методи спеціальної історичної дисципліни, яка досліджує листівки.

Порівняльно-історичний метод – дає можливість виявити особливе і загальне в розвитку етносів та їхніх культури, з'ясувати причини цих спільностей і відмінностей, уточнити генезу і поширення окремих явищ матеріальної, духовної і соціальної культури, пояснити причини і хід формування історико-етнографічних областей, вивчити етногенез народів, реконструювати історію первісного суспільства⁴¹.

Метод типологічного етнографічного аналізу – дає змогу виділити з масового фактичного матеріалу загальні і особливі, схожі й однакові явища традиційно-побутової культури, згрупувати їх в окремі цілісності чи системи через процедури типологічного аналізу: класифікацію, типологізацію, періодизацію.

Метод комплексного етнографічного аналізу – дає повну характеристику етнічних спільнот через використання даних етнографії у поєднанні з матеріалами і висновками інших наук.

Метод компонентного (системного) етнографічного аналізу – використовується при потребі дати цілісну характеристику етнічних спільнот, що вимагає описати всі складові компоненти етносів як динамічних систем: внутрішню етнографічну мозаїку, традиційно-побутову культуру та їхні економічні, соціальні особливості.

Реконструктивний метод (метод пережитків) – метод, завдяки якому можна не лише реконструювати певні явища, а й повністю відтворити цілі культурно побутові комплекси.

⁴¹ Семіотичний аналіз явищ культури: Монографія. Київ, Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України, 2021. 396 с.

Апробація наукового дослідження

Функція оприлюднення результатів наукового дослідження, пріоритету автора, підтвердження достовірності, новизни, а також апробації основних результатів дослідження є однією з найголовніших. Тексти – засоби творчої самореалізації науковця, презентації, входження в наукове співтовариство.

Види наукових неперіодичних видань:

- книга (книжкове видання обсягом понад 48 сторінок);
- брошура (книжкове видання обсягом від 4 до 48 сторінок).

Монографія – науково-книжкове видання повного дослідження однієї проблеми або теми, що належить одному чи кільком авторам.

Наукова монографія – це науково-дослідницька праця, предметом викладу якої є вичерпне узагальнення теоретичного матеріалу з наукової проблеми або теми з критичним його аналізом, визначенням вагомості, формулюванням нових наукових концепцій.

Науковий реферат (автореферат) – коротке викладення автором змісту наукового дослідження, дисертаційної роботи перед поданням її до захисту.

Інформативний реферат – коротке письмове викладення однієї наукової праці, що стисло висвітлює її зміст. Він акцентує увагу на нових повідомленнях.

Тези доповіді – це опубліковані на початку наукової конференції (з'їзду, симпозіуму) матеріали попереднього характеру, що містять виклад основних аспектів наукової доповіді. Вони фіксують науковий пріоритет автора й містять матеріали, відсутні в інших публікаціях.

Доповідь – це документ, у якому викладаються певні питання, даються висновки, пропозиції. Вона призначена для усного (публічного) прочитання та обговорення.

Наукова доповідь – це публічно виголошене повідомлення, розгорнутий виклад певної наукової проблеми (теми, питання), одна із форм оприлюднення результатів наукової роботи.

Збірники наукових праць (збірники матеріалів досліджень наукових статей, виконаних у наукових установах, навчальних закладах).

Наукова стаття – один із основних видів публікацій. Вона містить виклад проміжних або кінцевих результатів наукового дослідження, висвітлює конкретне окреме питання за темою роботи, фіксує науковий пріоритет автора, робить її матеріал надбанням фахівців.

Науковий журнал – журнал, що містить статті та матеріали досліджень теоретичного або прикладного характеру, призначений переважно фахівцям певної галузі науки. За цільовим призначенням наукові журнали поділяють на: науково-теоретичні, науково-практичні та науково-методичні⁴².

Для апробації наукового дослідження варто брати участь у наукових симпозиумах різного рівня.

На кафедрі культурології традиційними є два заходи, що відбуваються у форматі всеукраїнського круглого столу для студентів та науково-практичної конференції для науковців та здобувачів вищої освіти. Наводимо мав як приклад інформаційні листи подібних заходів передніх років, щоб орієнтуватися на часові рамки підготовки матеріалів до друку у збірниках тез за результатами конференцій.

⁴² Див: Цехмістрова Г. С *Основи наукових досліджень: Навчальний посібник*. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2003. 184 с.; Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. *Організація та методика науково-дослідницької діяльності : Підручник для студентів вищих навч. закладів*. Харків : ХДАК, 1998. 277 с.

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З КУЛЬТУРОЛОГІЇ: ПОРАДИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ
Олександр Лук'яненко

Міністерство освіти та науки України
Полтавський національний педагогічний університет імені
В.Г. Короленка
NGO «Mana Eiroa» (Riga, Latvia)
Towarzystwa Pedagogiki Filozoficznej im. Bronislava F.Trentowskiego
(м. Лодзь, Польща)
Academia Humanistyczna-Ekonomiczna (м. Лодзь, Польща)
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
Полтавський літературно-меморіальний музей В.Г. Короленка

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ

Шановні колеги!

Запрошуємо вчених, керівників закладів освіти та культури, науково-педагогічних працівників, учителів, докторантів, аспірантів і магістрів до участі у

IV Всеукраїнській науково-практичній конференції
СУЧАСНІ СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПРОЦЕСИ:
КОМПЕТЕНТІСНО-АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

10-11 листопада 2022 року

Тематичні напрями конференції:

1. Соціокультурні практики в умовах воєнних дій.
2. Компетентнісний підхід у підготовці фахівців культурно-освітньої сфери.
3. Культурологічна регіоналістика: теорія, історія практика.
4. Перспективні напрями вітчизняного і світового менеджменту індустрії дозвілля.
5. Мистецтво й освіта в умовах війни.

Мови конференції: українська, англійська, мови країн Євросоюзу.

ФОРМА УЧАСТІ – ДИСТАНЦІЙНА.

Учасникам буде надіслано запрошення з ідентифікатором та кодом доступу до сесії.

Заявки приймаються до 1 листопада 2022 року

Тексти статей – до 06 листопада 2022 року

на адресу: pnpu47a@gmail.com

У заявці вказати: прізвище, ім'я; місце роботи/навчання, посаду, контактний телефон, назву доповіді (виступу). Для студентів – інформацію про наукового керівника.

За результатами конференції планується видання електронного збірника матеріалів та спецвипуску журналу «Молодий вчений» (входить до наукометричних баз ScholarGoogle, Research Bible, Index Copernicus)

Вимоги до оформлення статті на сайті видання - <http://molodyvcheny.in.ua/ru/rules/>

Обсяг – від 10 сторінок, матеріалів – від 3 сторінок

e-mail: pnpu47a@gmail.com

Контактний телефон: (095)09-28-378 – Ольга Богданівна Штерєб

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Рада молодих учених ПНПУ імені В. Г. Короленка

Факультет технологій та дизайну

Кафедра культурології

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ

Шановні студенти!

Запрошуємо здобувачів вищої освіти до участі у роботі

IV Всеукраїнського круглого столу «Актуальні проблеми культурології»

Планується обговорення актуальних проблем теорії, історії та практики сучасної культурології.

Захід відбудеться **19 травня 2022 року**.

Мови конференції: українська, англійська, мови країн Євросоюзу.

ФОРМА УЧАСТІ – ДИСТАНЦІЙНА.

Учасникам буде надіслано запрошення з ідентифікатором та кодом доступу до сесії.

Основні напрями роботи круглого столу:

1. Теоретичні проблеми культурології.
2. Актуальні проблеми культурології в історичному дискурсі.
3. Соціокультурні практики у часи війни та миру.
4. Мистецтво як чинник національної самоідентифікації.

Публікація

Участь у заході є *безкоштовною*

За результатами круглого столу планується видання електронного збірника матеріалів, до якого увійдуть тези доповідей здобувачів вищої освіти.

Для участі в роботі круглого столу необхідно до **10 травня 2022 р** подати до Оргкомітету текст доповіді в електронному вигляді.

Вислови, фрази та звороти у науковому тексті

Вислови, що відображають причинно-наслідковий зв'язок	тому, відповідно до чого; внаслідок того, що; у зв'язку із тим, що; крім цього й т. д.
Перехід до наступної думки	перш ніж вказати на; слід розглянути; зупинимось на й т. д.
Висновки	таким чином; на завершення; вищесказане дозволяє зробити такі висновки; узагальнюючи слід визначити й т. д.
Послідовність і логіка	між тим; замість того, щоби; в той час як; після того як; поряд з тим; в результаті; відповідно до і т. д.
Джерело, на яке посилається автор	за такими даними; на думку такого автора та ін. ⁴³
Підкреслення об'єкту дії (пасивні конструкції)	у даній статті розглянуто; виокремлено такі функції; з'ясовано необхідні умови тощо.
Складні сполучникові речення	завдяки тому, що; між тим як; замість того щоб; внаслідок того що; після того як; у той час як; від того що і т. д.

Фрази та звороти для есе з культурології

Багато людей думають, (що) ..., але інші не згодні.

Розглянемо, які переваги та недоліки

Давайте розглянемо деякі плюси та мінуси (цього).

Почнемо із розгляду фактів.

Почнемо з розгляду плюсів та мінусів (цього).

Сьогодні загально визнано, що

⁴³ Основи наукових досліджень: навч. посіб. / за заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль, 2014. С.138.

Фрази та звороти для есе з культурології

<i>Вступні фрази для аргументації думки</i>	
Більш того, ...	По перше, ...
Важливим є те, що ...	Час від часу, ...
Важливо відзначити, що ...	Замість того щоб ...
Важливо пам'ятати, що ...	У першу чергу, ...
Варто зазначити, що ...	Іншими словами, ...
Взагалі, ...	Також ...
До того ж, ...	Окрім цього...
З одного боку, з іншого боку, ...	Це може означати, що ...
Здається, що ...	Насправді, ...
Зрозуміло, що ...	Що стосується ...
Крім того, ...	Наскільки я знаю ...
Має сенс ...	Наскільки я можу судити,
Зрештою, ...	Одним словом, ...
Між іншим, ... / До речі, ...	Однак, ... / Тим не менш, ...
Може здатися, що ...	Виявилось що ...
На жаль, ...	Не дивно що ...
На закінчення, ...	Дійсно, ...
На мою думку, ...	Так само як і ...
На щастя ...	Не важливо що ...
Найбільше ...	Загалом, ...
Насамперед, ...	Добре відомо, що ...
По правді кажучи, ...	Тим часом, ...
По суті справи, ...	Тим не менш, ... / Все-таки, ... / Проте, ...
Раджу ...	Я думаю, ... / Я вважаю, ... / Я припускаю, ...
Спочатку ...	Я б хотів ...
У будь-якому випадку, ...	Маю визнати, ...
У даний момент, ...	У результаті ...
У кінці кінців, ...	Для того щоб ...

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З КУЛЬТУРОЛОГІЇ: ПОРАДИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ
Олександр Лук'яненко

Фрази та звороти для есе з культурології

Почнемо з того що
Ви можете (можна)
По-перше, ... / По-друге, ... / Нарешті,
Один із аргументів на підтримку
Перше, що слід сказати, це те, що (Насамперед, слід сказати, що)
В першу чергу
Це правда, що... / Зрозуміло, що... / Примітно, що...
Тут слід зазначити, що
Ще один позитивний момент ... полягає в (тому, що)
Друга причина.
Часто кажуть, що
Не можна заперечувати, що
Відомо, що
Для переважної більшості людей
Ми живемо у світі, в якому
Це твердження торкається низки ключових питань. Наприклад,
Один із найдивовижніших аспектів цієї проблеми.
Насамперед, давайте спробуємо зрозуміти
Суспільство загалом схильне вважати, що
Більш того,
Крім того, ... тому що
Безперечно,
Не можна заперечувати, що
З цих спостережень (абсолютно) ясно, що... .

Фрази та звороти для есе з культурології

Аргументація

З іншого боку, ми можемо спостерігати, що
Проте, з іншого боку, .
Щоб поглянути на цю проблему з іншого боку, треба... .
Проте слід поглянути на цю проблему з іншого боку.
Тим не менш, не слід забувати, що
І якщо з одного боку, можна сказати, що ... , те саме не можна сказати про
З іншого боку,
Хоча....
Крім того,
Більш того,
Крім того, не слід забувати, що
Крім того що)
Проте слід визнати, що
Однак, ми також погоджуємося з тим, що

Кінцівка

На закінчення можу сказати, що, хоча ... ,
Підсумовуючи, можна сказати, що
Так що кожен має вирішити для себе... чи..., чи ні.
Наведені нами аргументи ... припускають, що ... / доводять, що ... / вказують на те, що
Виходячи з цих аргументів, треба ... / можна ... / можна було б ... дійти висновку про те, що

Фрази та звороти для есе з культурології

Підкріпити свою думку можна думкою експертів.
Експерти ...
... вважають що
... кажуть що
... припускають, що
... переконані, що
... зазначають, що
... наголошують, що
На думку деяких експертів,
Можливо, нам також слід зазначити той факт, що... .
Було б несправедливо не згадати про те, що
Потрібно визнати, що
Ми не можемо ігнорувати те, що
Важко змиритися з тим, що
З цих фактів можна зробити висновок (про те), що
Що, мабуть, підтверджує думку (про те), що
Отже, ... / Тому
Найпоширенішим аргументом проти цього є те, що

Фрази та звороти для опису діаграм, схем та графіків з культурології

Знайомство з графіком

Графік/таблиця/кругова діаграма/гістограма/діаграма...

- надає інформацію про/про ...
- надає інформацію про/про ...
- показує ...
- ілюструє ...
- порівнює ...
- пояснює, чому...
- описує ...
- робить висновок (опитування) ...

З графіка зрозуміло, що

Це видно з графіка, що...

Як видно з графіка,

Як показано / проілюстровано на графіку,

Приклади:

Кругові діаграми надають інформацію про співвідношення чоловіків і жінок, які працюють у секторі культури територіальної громади.

Корисні вирази часу:

протягом наступних... / упродовж наступних...

(протягом наступних двох місяців... упродовж наступних шести місяців...)

протягом (протягом перших трьох місяців...)

від ... до / між ... і / з ... по...

(з червня по серпень... між червнем і серпнем...)

Ви можете використовувати комбінацію прикметник + іменник або дієслово + прислівник, щоб уникнути повторення однієї фрази:

відбулося різке зменшення чисельності. / Цифри різко зменшилися.

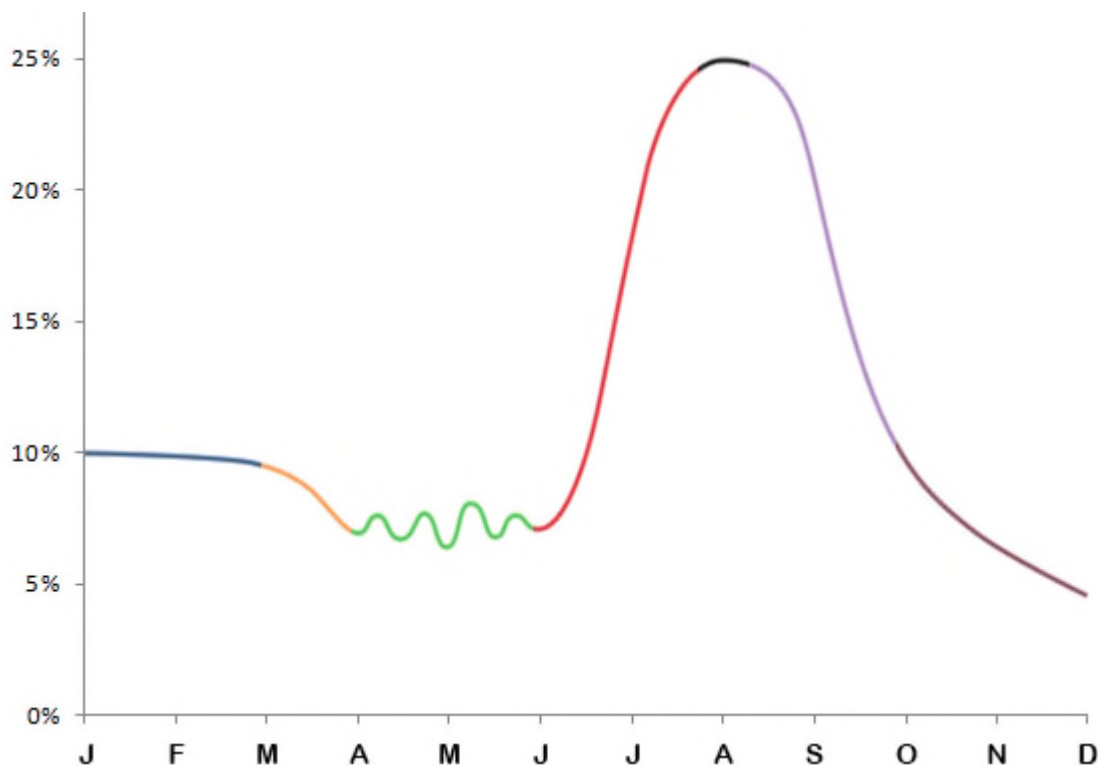
Корисні фрази

невелика частка,
невелика кількість,
велика частина,
майже п'ята частина,
майже 10%,
в районі 40%,

більше половини,
понад чверть,
близько двох третин,
десь три чверті, т
очно кожен десятий,
приблизно третина

Фрази та звороти для опису діаграм, схем та графіків з культурології

На графіку показано відсоток дітей, які відвідували кіносеанси у такому-то кінотеатрі протягом року

- *Із січня по березень відсоток дітей, які відвідували кіносеанси, залишався досить стабільним і становив приблизно 10%.*
- *Відсоток дітей, які ходили на покази, протягом перших двох місяців року був відносно стабільним.*
- *Протягом перших двох місяців кількість візитів до кіно залишалася майже незмінною.*
- *Потім у березні вона поступово впала.*
- *У березні спостерігалось незначне зниження відвідування кіносеансів.*
- *На графіку видно незначне зниження в березні.*
- *Відвідування кіно у березні неухильно зменшувалося.*
- *У березні відвідування кіносеансів трохи зменшилося.*
- *Протягом наступних двох місяців вона різко зростала і знижувалася.*
- *Протягом наступних двох місяців вона коливалася.*

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З КУЛЬТУРОЛОГІЇ: ПОРАДИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ
Олександр Лук'яненко

- *Із червня по серпень спостерігалось значне збільшення відсотка дітей, які відвідували кіно.*
- *У період із червня по серпень спостерігалось різке зростання відвідування кіносеансів.*
- *У період із червня по серпень відсоток дітей, які відвідували кіносеанси, різко зріс.*
- *Найбільше зростання було з червня по серпень, коли показник зріс на 22% протягом двох місяців поспіль з червня по серпень.*

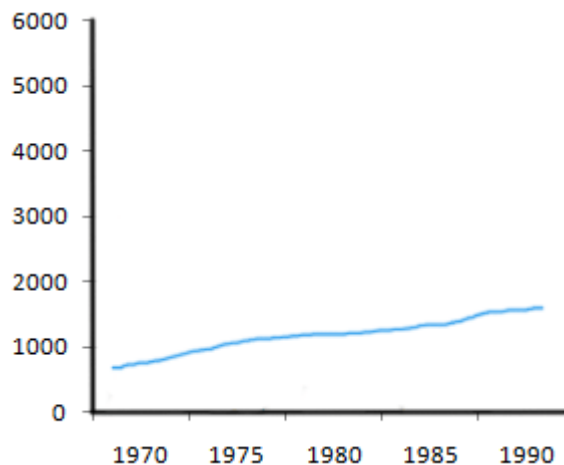
- *Відсоток дітей, які відвідували кінотеатри, був найвищим у квітні.*
- *Відвідування кінотеатрів у квітні досягло максимуму на рівні близько 25%.*
- *У квітні показник досяг піку в 25%.*

- *У серпні-жовтні цей показник різко впав до 11%.*
- *З серпня по жовтень відсоток дітей, які відвідували кіно, знизився на 14%.*
- *У період з серпня по жовтень відсоток дітей, які відвідували кіносеанси, значно знизився.*
- *За цим слідувало різке падіння на 14% протягом наступних двох місяців.*
- *Відвідування кіно зазнало різкого падіння в період із серпня по жовтень.*

- *У період із жовтня по грудень відвідування кіно зменшувалося набагато повільніше, ніж у попередні два місяці.*
- *Відвідування кіно продовжувало стабільно падати протягом наступних двох місяців, поки не досягло найнижчої точки в грудні.*
- *У грудні показник упав до мінімуму в 5%.*

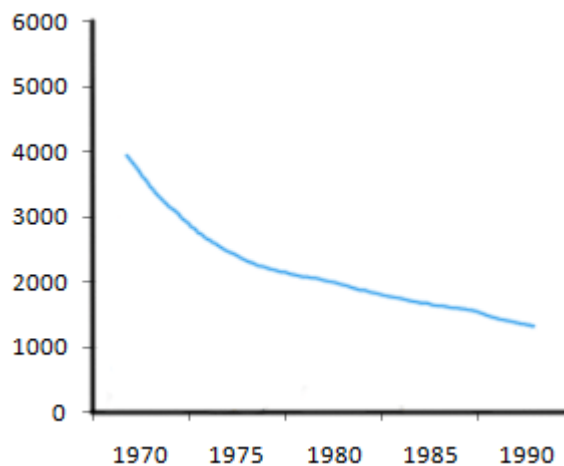
Фрази та звороти для опису діаграм, схем та графіків з культурології

Види змін

- підвищення	- пік
- збільшення	- сплеск
- зростання	- йти до піку
- - підніматися	- стрибнути
- збільшувати	
- рости	

Приклад: зростання кількості населення, кількість населення зростає

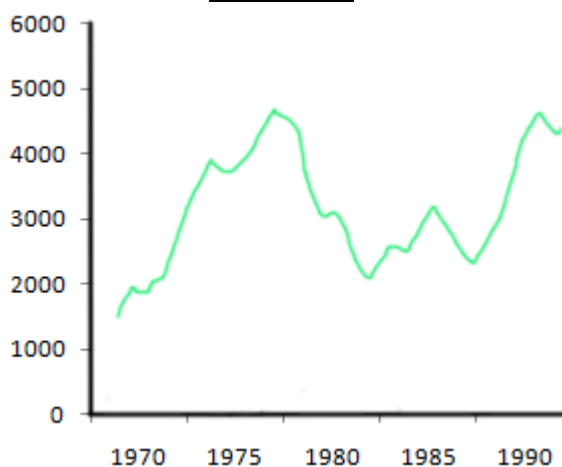

падіння	відхилятися
зменшення	занурювати
зниження	пірнати
занурення	занурюватися
падати	різко впасти
зменшувати	

Приклад: падіння цін, ціни впали

Фрази та звороти для опису діаграм, схем та графіків з культурології

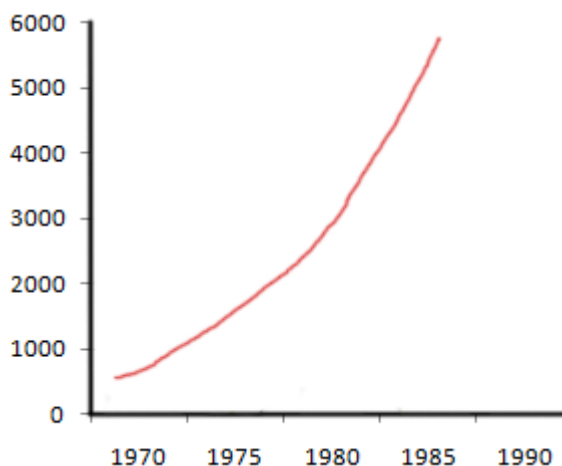
Види змін

коливання
варіація

коливатися
варіюватися

Приклад: коливання популярності

різко
раптово
швидко
значно
помітно
злегка
обережно
поступово

Опис змін

стабільно
незначно
різкий
раптовий
швидкий
драматичний
крутий
значний

суттєвий
видовищний
незначний
поступовий
стійкий
послідовний
скромний
маргінальний

Приклад: ціни незначно зросли, різко зросли ціни, відбулося значне зростання, був поступовий спад

ЕТАПИ ВИКОНАННЯ РОБОТИ			
Чек-ліст			
№	Етап	курсора	кваліфікаційна
1.	Вибір теми дослідження;	<i>упродовж 30 днів від початку семестру, в якому виконується робота</i>	
2.	Підбір джерел та їх опрацювання		
3.	Визначення методології дослідження та методів дослідження)		
4.	Складання плану роботи, узгодження його з керівником		
5.	Написання тексту роботи згідно з її структурою		
6.	Формування висновків / рекомендацій		
7.	Подання чорнового варіанту роботи науковому керівникові	<i>за півтора місяця до захисту</i>	
8.	Усунення зауважень, доопрацювання роботи		
9.	Попередній захист роботи на кафедрі	<i>не пізніше ніж за тиждень до початку роботи екзаменаційної комісії</i>	
10.	Отримання відгуку наукового керівника та рецензію на роботу	<i>не пізніше ніж за 4 дні після надходження кваліфікаційної роботи на кафедру</i>	
11.	Остаточне оформлення тексту роботи та подання на кафедру	<i>за два тижні до захисту</i>	<i>за 10 днів до захисту</i>
12.	Захист роботи	<i>передаються Екзаменаційній комісії за підписом завідувача кафедри не пізніше ніж за 3 дні до початку захисту робіт.</i>	

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З КУЛЬТУРОЛОГІЇ: ПОРАДИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ
Олександр Лук'яненко

ДЛЯ НОТАТОК

Навчально-методичне видання

**Лук'яненко
Олександр Вікторович**

НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З КУЛЬТУРОЛОГІЇ:

ПОРАДИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

**Методичні рекомендації
для здобувачів вищої освіти
спеціальності 034 Культурологія**

Формат: 60x84/24
Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 4,2
Наклад 50 примірників

Віддруковано в ПНПУ імені В. Г. Короленка
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
Реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК №3817 від 01.07.2010 р.

RAM

Social

ESTRATEGIA

INTERACTION

ENT

MOBILE VERSION

IDENTITY

ADVERTISING

SEO

SUBSCRIBERS

COLABORAÇÃO

SOCIAL

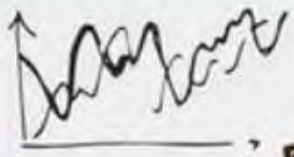
BLOG

LIGHT

SOLUTIONS

Medi

\$\$\$

\$

@

